PARALELISMU

între

DIALECTELE ROMANU ,SI ITALIANU.

Sau

FORMA ORI GRAMATICA

Aquestoru doê dialecte.

DE I. ELIADE.

BUCARESCI.
In Tipografia lui I. Eliade.
1841.

PARALELISMU.

ÎNTRE LIMБA RUMЪNЪ ШI ITALIANЪ.

Iн Nѕmerѕʌ 53 aʌ Kѕrierѕʌѕĭ Rѕmъnesk din anѕʌ 1839 s'a въzѕt ѕn diaʌor între ѕn Rѕmъn шi Italian amъndoĭ sъteni, amъndoĭ фiĭ aĭ natѕreĭ шi фъръ aʌte kѕnoшinцe de kъt aʌe oбџetелor de ъntъia treбѕinцъ. Aчeste doъ ʌimбĭ saѷ maĭ бine diaʌekte sѕnt ѕna, шi n'aѷ aʌtъ deoseбire de kъt aчeea чe a пѕtѕt фaчe kѕʌtѕra în чea itaʌianъ прin aѕtoriĭ sъĭ, шi прin drѕmѕʌ чe aѷ ʌѕat eĭ în kѕʌtѕra ʌimбiĭ попорѕʌѕĭ itaʌian. Фireшc kъ Rѕmъniĭ aѷ венit în Daчia kѕ ʌimбa попорѕʌѕĭ itaʌian, шi deoseбirea пronѕnцieĭ чe se веde în deoseбiteʌe провinцiĭ aʌe Romъnieĭ saѷ Daчieĭ пѕ

este алta de kъt kъ колоniiлe Romane în Dačia n'aȣ̆ фost din ȣna шi ačeeaшĭ провinцie a Italieĭ. Kȣ mȣлt maĭ апроапе am фost noĭ Mȣntenii de Молдавĭ, (kȣ kare tot d'aȣna am фost în dese komȣnikaцiĭ,) de kъt Romъnii din Mačedonia, шi kȣ toate ačestea вedem în ačeste doъ noroade maĭ ačeлaшĭ diaлekt saȣ̆ пronȣnцie asȣпra лȣĭ б, в, m, п, ф, în г, γ, k, gn, x. Nȣ поate nimenĭ skoate de ači de kъt kъ noroadeлe italiene statorničite în Молдавia шi Mačedonia, aȣ̆ фost saȣ̆ din ačeeaшĭ провinцie a Italieĭ saȣ̆ din провinцiĭ oare-kare če ворвia ačeлaшĭ diaлekt.

Rȣmъnii din Mačedonia kȣ Rȣmъnii de dinkoačĭ de Dȣnъre фoarte пȣцinъ relaцie aȣ̆ aвȣt între sine, întъmплъriлe лor aȣ̆ фost алteлe kȣ алe noastre: пe лimвa noastrъ a пъпъdit'o čea sлавъ, шi ȣпгȣreaskъ пe a лor čea гrečeaskъ, шi tȣrčeaskъ, noĭ am пriimit лiteriлe sлaвe; eĭ čeлe гrečeшĭ; ш a л: Kȣ toate ačestea вedem kъ amъndoъ пърцiлe, din tatъ în фiȣ̆ aȣ̆ пъstrat ačeлaшĭ mexanism aл лimвeĭ; de ȣnde se вede kъ toцĭ kȣ ačeлaшĭ mexanism aȣ̆ вenit din Italia, kъ o asemenea лimвъ ворвia пe atȣnčĭ tot norodȣл Italieĭ (în kъt пentrȣ čeea če se atinцe de skeлetȣл лimвeĭ) шi deoseвirea лimвeĭ noastre de čea de atȣnčĭ a Italieĭ, nȣ este алta de kъt čeea če aȣ̆ пȣtȣt addȣče niцe пreфačerĭ de doъ miĭ de anĭ апроапe; шi deoseвirea лimвiĭ noastre de čea Italianъ лiteraръ din zioa de astъzĭ nȣ este алta, de kъt kъ a noastrъ a remas în starea čea d'întъiȣ̆ пe kъt a пȣtȣt sъ o цie ȣn norod пrigonit de soartъ шi întъmплърĭ, шi čea italianъ isвitъ пънъ лa o вreme de mȣлteлe пъвълirĭ a лe вarвariлor, a înčeпȣt de atъtea вeakȣrĭ înkoačĭ a se kȣлtiвa пrin aȣtorii шi пoeцiĭ sъĭ. Ačeшĭ skriitorĭ ȣпȣл 'ia dat провinцiaлismeлe saлe, алtȣл, лatinismeлe пъstrate în diaлektȣл sъȣ̆, шi toцĭ împreȣnъ s'aȣ̆ siлit a o фače ačeea če este în zioa de astъzĭ,

лimвa Пoeziei, лimвa Mȣzičiĭ, лimвa Tasiлor Metastaziiлor, ш ч л.

De пe вom sȣi пънъ лa Dante, вedem mȣлцime de ziчerĭ în лimвa sa, saȣ̆ a вeakȣлȣĭ sъȣ̆, întokmaĭ rȣmъneшĭ, пrekȣm LOCO, FOCO, OMO, шчл. în лok de LUOGO, FUOCO, UOMO din zioa de astъzĭ. De se va пrimвлa čine va în Italia вa aȣzi mȣлцime de noroade пronȣnцънd kȣrat rȣmъneшe toate zičeriлe če aȣ̆ în sine пe u, пe kare aȣtorii Italianĭ, ka sъ'шĭ апропie лimвa de čea kлasikъ a Italieĭ, 'л aȣ̆ skimвat în o, sпre пiлdъ zičeriлe: NOME, FRONTE, MONTE, PONTE, MORIRE, sȣnt noroade în Italia če лe пronoнцъ ka noĭ NUME, FRUNTE, MUNTE, PUNTE, MURIRE (вezĭ шi Diksionarȣл Italian). Пronȣnцia лȣĭ u, este фoarte вeke, шi nȣ o пȣtem sokoti ka o пreфačere a întъmплъriлor če aȣ̆ trekȣt пreste Romъnia [1].

De пe вom sȣi în aniĭ čeĭ maĭ deпъrtaцĭ, вedem лimвa фranцezъ saȣ̆ гaлikъ kъ шi în konstrȣkцie шi în ortoграфie шi în пronȣnцia лiteriлor e maĭ апропiatъ de čea italianъ; вedem: TESTE, NOSTRE ш ч л. în лok de TÊTE NOTRE din zioa de astъzĭ. Гaлiĭ dar n'aȣ̆ ȣrmat алta de kъt sъ'шĭ фakъ o лim-

1 Însȣшĭ în лimвa лaцiȣлȣĭ вedem adesea пreфъkъndȣ-se o, în u; adikъ вedem kъ čeea če norodȣл фъčea în de oвшe, лiteraцiĭ Italieĭ вekĭ o фъčea în пarte, ka sъ фȣгъ de monotonie. Ačeastъ skimвare a лȣĭ o, în u, шi viče-вersa, o вedem шi maĭ вeke лa гrečĭ: Ioniĭ zičea $\mu\tilde{\upsilon}\nu o\varsigma$ $\nu\tilde{\upsilon}\sigma o\varsigma$ în лok de μόνος νόσος шi алteлe. Se шie kъ Troieniĭ, era ȣn amestek de гrečĭ dorĭ, шi Italia de amiaza zi se zičea Гrečia mare, ȣnde лъkȣia noroade Ione. Aшa dar Troieniĭ kȣ Eneas aȣ̆ вenit în Italia kȣ лimвa лor kare s'a фъkȣt ȣna kȣ лimвa лokȣлȣĭ, če фъčea пe o, u, шi пoпoлȣл italian пънъ în zioa de astъzĭ dinпreȣnъ kȣ Italianiĭ saȣ̆ Romaniĭ din Dačia (noĭ) пъstrъm пronȣnцia вeke a moшiлor noшri če лor maĭ вekĭ, пe kare лiteraцiĭ Laцiȣлȣĭ шi aĭ Italieĭ moderne aȣ̆ пreфъkȣto пoate пentrȣ eȣфonia saȣ̆ ka sъ фakъ o лimвъ atikъ a Italieĭ.

въ dɤпе a domnitoareлor лor Romanï, kare se вede kъ se пronɤnцa fireшe în deoseвite kiпɤrï dɤпе deoseвiteлe пro-вinцiï. Че diaлekt aɤ̆ imitat Гaлiï? spɤe чine se вa fi okɤпat despre aчeasta; noï însъ вedem kъ printr'ɤn întъmпin пe înвoim kɤ dъnшiï asɤпra пronɤnцiaцieï лɤï u, j, шi o. În mɤлte лokɤrï noï пe *a* лatin îл пronɤnцъm ai, пrekɤm ANTE, AINTE, FAMA, FAIMA, PANE, PAINE, CANE, CAINE, ш ч л: în mɤлte лokɤrï iarъ Гaлiï îл пronɤnцъ asemenea ai: пre kɤm, AMARE, AIMER, CLARUS, CLAIR, PARIS, PAIR, ш ч л:

Пe j, пe kare Italienii, Moлdoвiï шi Romъniï din Maчedonia 'лaɤ̆ transformat saɤ̆ îл пronɤnцъ ka ge, (џ) Фranцezii шi noï Mɤnteniï, Unгɤreniï шi toate kъrцiлe вiseriчeшï îл пronɤnцъm tot într'ɤn kiп, ka пe ӂ чeл sлaв.

Пe *o* лatin, franцezii шi noï maï des îл пronɤnцъm ka u, morire, murire, mourir, potere, putere, pouvoir, volere, vouloir ш ч л: Aшa dar se вede kъ daka sɤnt noroade în Itaлia чe пronɤnцъ пe o ka u; daka Гaлiï îл пronɤnцъ în mɤлte лokɤrï asfeл; daka noï Romъniï îл пronɤnцъm asfeл; fiinцa лɤï nɤ este ɤn efekt aл întъmплъriлor Daчieï, чi 'шï are înчeпɤtɤл însɤшï din sînɤл Itaлieï, шi поate însɤшï maï deпarte, dɤпе kɤm s'a arъtat în nota de sɤs. Шi iar daka îл вedem astъzï în kъrцiлe aɤtoriлor Itaлienï, este kъ eï aɤ̆ вrɤt sъ'шï aпroпie лimвa de diaлektɤл чeл kɤлtiвat aл Laцiɤлɤï вekiɤ̆; este întokmaï dɤпе kɤm aɤ̆ чerkat sъ'л вaцe în лimвa noastrъ rъпosaцiï Iorгoвiчï, Maior шi aлцiï, kari kɤnoskɤserъ foarte вine drɤmɤл чe aɤ̆ fost лɤat aɤtorii Itaлienï.

Sɤвstantiвiï iar чeï rɤmъneшï kъ fak în nɤminatiв ka în aвлatiвɤл лatin, aчeasta nɤ este o пrefaчere a вremiï; kъ ziчem noï: JOE, VINERI, BONITATE, în лok de JUPITER, VENUS, BONITAS, aчeasta mi se пare kъ este maï вekiɤ̆ de kъt

diaлektɤл Laцiɤлɤï, aï kъria aɤtori n'aɤ̆ fъkɤt aлta de kъt sъ s'ia dɤпе лimвa kɤлtiвatъ a Гreчieï пe kare aɤ̆ tradɤs'o ad litteram, dъnd materieï itaлiene formъ гreчeaskъ лiterarъ. De ɤnde oare вine aчest întъmпin, ka лimвa гreчeaskъ пoпɤлarъ sъ fakъ nominatiвeлe пeritosiллaвiлor în tokmaï ka akɤzatiвɤл плɤraл, чe are o asemъnare kɤ цenetiвɤл, чe are o asemъnare kɤ aвлatiвɤл? Toatъ Гreчia de miï de anï пronɤnцъ, ὁ πίνακας, ὁ ἄρχοντας, ὁ κόρακας ш ч л: în лok de ὁ πίναξ, ὁ ἄρχων ὁ κόραξ; шi iar toatъ Гreчia пronɤnцъ αἱ μέσαις, αἱ θεαῖς, αἱ δόξαις, în лok de αἱ μέσαι, αἱ θεαί αἱ δόξαι, saɤ̆ maï вine în toatъ Гreчia, asfeл aɤ̆ kɤлtiвat aɤtorii лimвa пoпorɤлɤï, skɤrtъnd nɤminatiвɤл, sɤв kare se înfъцiшazъ Omɤлɤï toate oвӂeteлe, шi лɤnцind чeлe лaлte kaze ka sъ arate întъmплъriлe saɤ̆ kɤ adeвъrat kazeлe чe se пot întъmплa fiinцeлor, лъsъnd rъdъчina ziчeriï ka reпrezentaцie saɤ̆ ikoanъ a ideeï, шi terminaцia ka întъmплare чe поate aвea. Asfeл faчe Loцika kъnd ia în чerчetare orï чe лɤkrɤ, asfeл faчe arta kъnd ia în mъnъ materia, asfeл aɤ̆ fъkɤt aɤtorii kъnd aɤ̆ лɤat a kɤлtiвa o лimвъ: aɤ̆ пɤs toate eлementeлe eï лa лokɤл лor, aɤ̆ skɤrtat, aɤ̆ adъorat, aɤ̆ îndɤлчit, aɤ̆ asпrit, шi пentrɤ fie чe 'шï aɤ̆ dat kɤвîntɤл, s'aɤ̆ sɤпɤs întreцiï шi sъnъtoaseï ӂɤdikъцï. A ziчe dar nɤminatiвɤл ka aвлatiвɤл konвenцionaл nɤ este iarъ o пrefaчere a întъmплъriлor Daчieï, чi o tradiцie din tatъ în fiɤ̆ foarte вeke, în kъt поate чine вa ziчe kъ: BONITAS este format din BONITA-TE, лъsъndɤse rъdъчina BONITA, ka sъ însemneze ideea, шi desпъrцindɤse terminaцia TE, ka sъ arate kazɤл. Nominatiвɤл, nɤmaï ka reлatiв kъtre чeлe лaлte kazɤrï, se поate nɤmi kaz, kъчï în firea лɤï nɤ e kazɤ̆, e ikoana ideeï, kɤm se înfъцiшazъ ea ъntъsaшï datъ, шi de aчi înainte înчeпe a kъdea în deoseвite reлaцiï шi întъmплъrï. Aшa

dar skriitorii лatinĭ, ka sъ фakъ o лimбъ регулatъ kare sъ поate merџe de mъпъ kу лimба Гречiлор kулtiвatъ, n'aŭ фъkуt aлta de kъt aŭ tras ръdъчina din ziчериле сусstantiвe але поroduлуĭ, шi o aŭ нуmit шi întreбуinџat de нуminatiв, ka sinгуръ în stare kу kare sъ пуtem нуmi saŭ a înфъцiша o idee oare-kare ла чea d'ъntъĭŭ a eĭ isбire în simцiriле omулуĭ; ka sinгуръ шi adeвъratъ nominatiвъ. Че пedikъ oare ar adduче înцелеsулуĭ kъnd, вiindу-ле în kaп skriitoriлор romъnĭ din zioa de astъzĭ sъ se ia dупе лimбiле вekĭ шi sъ 'шĭ фakъ kazурĭ, ar traџe ръdъчina, BONITA, din BONITATE, шi ar ziче: aчeasta este o бonita însemnatъ, eфekt aл бoniтъцiĭ, бoniтъцiĭ, пе бonita, deлa бonitate? dar aлte вeakурĭ, aлte гуsturĭ пе вremea kулtiвърiĭ лimбiĭ лatine, aлte вeakурĭ aлte гуsturĭ în ziлеле noastre.

Вrъnd a вorбi despre materia шi фorma лimбeĭ romъne шi itaлiene, шi arъtъnd пе amъndoъ, n'aвem a фaче de kъt ун вokaбулar de ziчerĭ, шi o пreskуrtare de гramatika aчestor doъ лimбĭ.

Aчeastъ лукrare de o datъ kу sine вa arъta фie-kъruia o idee лъmуritъ despre фirea шi фiinцa Romъnулуĭ, kare, лукruriле naturеĭ, лукruriле aл kъror фeл nу пеre kу вeakуriле, eл deлa înчeпут ле a нуmit asфeл kуm ле a auzit deлa чeĭ d'ъntъĭŭ пъrinцĭ aĭ sъĭ kari aŭ deskълikat în Daчia. Вokaбулaruл, aчesta вa trakta despre Om, despre треbуinцеле луĭ, despre naturъ шi eлemente, шi arъtъnd kъ Romъnuл вorбeшце aчeaшĭ лimбъ kу itaлianул în лукruriле че niчĭ unул niчĭ aлтул n'aŭ пerdуt din вedere, вa da o priчinъ a se пуtea aфлa istoria фie-kъria ziчerĭ strъine, a kъria oriџinъ nу se aфлъ în лimбa пoпорулуĭ roman. Reлiџia Romъnулуĭ din zioa de astъzĭ nу este aчeea kу a Romъnулуĭ din timпiĭ луĭ Чiчero шi Вirџiлie; arteле aŭ de-

kъzуt, meшteшугуriле ле-a пerdуt шi a î въцat aлтеле de ла aлte naцiĭ; în nomenkлatura aчestor oбieкte, Romъnул din zioa de astъzĭ are aлte вorбe, întreбуinцeazъ aлte нуme.

Iar în kъt пentru фorma saŭ гrъmatika лimбiĭ rуmъniлор de dinkoaчĭ de Dунъre, вeзъnd kъ este maĭ tot aчeea kу a чeлор din Maчedonia, kуnoskъnd вorъцia фormeлор spre ada deoseбite nуanцe ideiлор, шi пъstrarea unor partikуле шi terminaцiĭ, rъmъшiцe a unеĭ лimбe sintetiче strъ-se шi nервoase; вom вedea kъ sinгуръ лimбa romъneaskъ din toate лimбiле surorĭ de фamiлia лatinъ a пъstrat maĭ muлt xarakteruл unеĭ лimбĭ kулtiвate oare kъnd че 'шĭ aвуt kazуriле saле. Шi kъnd Itaлiana Фranцeza Sпanioлa ar фi aвуt soarta Romъneĭ de a rъmъnea nekулtiвate пъnъ astъzĭ, din toate atunчĭ Romъna ar фi fost чea maĭ mare шi maĭ вoгatъ. Kу toate kъ шi astъzĭ, suroriле saле o întrek în xaĭne iar nу în trуп. Sinгуръ лimбa romъnъ пъstreazъ шi тъria, шi simплitatea, шi eгaлitatea, шi лiбertatea, шi enerџia лimбeĭ лatine. Romъniĭ sinгурĭ maĭ вorбesk шi вor вorбi kу TU, шi în numъr sinгулar kъtre a doa persoanъ; eĭ sinгурĭ aŭ пъstrat din лatina deoseбirea луĭ aл sъŭ шi aл луĭ, aл eĭ; eĭ maĭ aŭ rъmъшiцъ de kazурĭ ла пronуme шi ла sуbstantiвiĭ шi adjektiвiĭ фemeeшĭ; eĭ sinгурĭ aŭ o лimбъ, dупе kуm am zis шi aлtъ datъ, sъ poatъ ziче: omenime шi omenire, dуmnezeime шi dуmnezeire, rekуnoшinцъ шi rekуnoaшtere, zуrъвie, zуrъвeaлъ, zуrraвitate, zуrъвime; noвiлitate шi noвiлime, junie, juneцe шi junime, шчл: фie чine kуnoaшte deoseбirea aчestor terminaцiĭ ka чeфeл de nуanцe пot eлe sъ dea ideiлор, шi kъt sunt sъraче de dъnseле челе aлaлte surorĭ, sinгурĭ Romъniĭ пot шi 'шĭ aŭ лeцuit ka ла tot infinitiвул sъ poatъ пуne artikoл шi

съ 'л фakъ sȣвstantiв. Toate înпреȣнъ ачeste însȣшirĭ nȣ ле are лimба францезъ, italiaнъ шi sпaniолъ. Ачestea фak skeлetȣл лimбiĭ; шi skeлetȣл лimбiĭ noastre e mare, e кла-sik. Deaĭ eĭ веакȣриле, Danцĭ, Tasĭ, Metastaziĭ, Алфierĭ, шi вор вedea веакȣриле че вор фаче dintr'ънsa. Skoaцъ чinева din францезъ italiaнъ шi spaniолъ, termenii щiiн-целор шi artелор че аȣ лȣat din лimба гречeaskъ, skoaцъ шi ворбеле че аȣ лȣat deла алte цente, шi ва вedea de нот съ ръmъe kȣ kanitaлȣл шi destoĭnichia че are лimба попо-рȣлȣĭ romън.

§ §

În партea ачeasta вom ворбi deспре materia лimбеĭ ro-mъne шi italiene; шi фiind kъ este tot ачееа dȣпе kȣm se ва вedea, ka съ фim konsekȣenцĭ, вom înфъцiша шi пе чea romънeaskъ прin însȣшĭ materia eĭ, adikъ вom аръta вор-беле рȣmънeщĭ прin лiteriле tot челе romънeщĭ веki але stръmoшiлор нoщri.

Sпре a пречъti ла ачeasta пе чititoriĭ нoщri, вom a-ръta алфавetȣл рȣmънesk korъsпȣnzъtor kȣ чел sлав din zioa de astъzĭ kȣ kare se sлȣжesk romънiĭ de обще.

а	б	в	г	д	є	ж	ѕ	і	к	л	м	н	о	п	р	с
a	b	v	g	d	e	j	(ḑ,z)	i	(c,к)	l	m	n	o	p	r	s

т	ф	х	ъ	ж	ч	ш	щ	ц	џ
t	f	ch	(â,ê,ò)	î	c	ş	sc	(ţ,ç)	ge

REGULE GENERALE.

â ê ó, шi ò, se чiteщe ka ъ; î ka ж, ô ka oa, ḑ ka z, ç, ţ ka ц, ş ka ш.

c, înainte de a, â, ê, î, o, u, шi de konsoane, se чiteщe ka (k) înainte de e, i, se чiteщe ka (че): capu, cântare fâcêndu cotu, curênd, faci, face; kапȣ, kънtare, фakъndȣ, kotȣ, kȣ-ръndȣ, фачĭ, фаче.

g, înainte de a, â, ê, î, o, u, шi de konsoane, se чiteщe ka (г), înainte de e, i, ka (џ) kȣm: gaurâ, gâinâ, spârgêndu, gîde, gondolâ, legu, lege, legĭ; гаȣръ, гъinъ, sпъргъndȣ, rîde гondолъ, лeгȣ, леџе, леџĭ.

În s e m n a r e, c шi g kънd înainte de e, шi i, se чiteщe ka г. atȣнчĭ ia ȣn (h) kȣm: chelu, chiaru, ghemu, ghimpe, ghiaçâ; keлȣ, kiarȣ, remȣ, гimпе, гiaцъ.

sc, înainte a, â, ê, î, o, u, шi de konsone, se чiteщe ka: sk, înainte de e, шi i, ka (щ) kȣm: scarâ, scâpare, scîrbâ, scopu, scutire, nasce, scie; skaръ, skъпаre, skîрбъ, skoпȣ, skȣtire, наще, щie.

În s e m n a r e: sc, kънd înainte de e шi i se чiteщe ka sk, atȣнчĭ ia ȣn (h) schelâ, schinteie, skeлъ, skinteie.

MODIFICATII

În materia saȣ ворбeле romънeщĭ se вор лȣa în бъгаре de seamъ skimбъриле saȣ modiфikaцiiле ȣrmъtoare:

Nȣмеле, вербiĭ шi partiцiпеле kare în italieneщe se sфîршesk în o, în romънeщe se sфîршъsk în u, прекȣm: locu, focu, bunu, rogu, câhtându; loco, foco, bono, rogo, cantando.

În s e m n a r e: La вербĭ шi partiцiпе, italienĭ aȣ пъs-trat maĭ бine прonȣнцia веke a diaлektȣлȣĭ лatin; ла нȣme însъ, dȣпе регȣла de a лeпъda пе (s) deла бъръъteщĭ шi

пе (m) deлa nestre, пъstrъm noĭ maĭ вine пронȣнцia, terminîndȣле în u, спре пілdъ locus, digitus, albus, фъръ (s) remъn: locu, digitu, albu; ші focum, sinum, collegium, фъръ (m) remъn focu, sinu, collegiu шча.

o, ла miжлokȣл zічеріlor, kъnd este skȣrt în лімва ita- ліанъ noĭ іл пъstrъm, dȣпе kȣm am zis ka ші алte noroa- de але італіеĭ ka u, kȣm: nume, putere, шча: kъnd însъ în італіенеще este лȣнг, noĭ пȣtem sъ o щim maĭ вine ші de kъt însȣшĭ італіанȣл, kъчĭ іл пронȣнцъm ka oa, saȣ̆ ô; kȣm: morte, sorte, forte, noĭ ле zічем moarte, soarte, foarte, sau môrte, sôrte, fôrte.

Înсемнаre. Este вrednik de въгаt de seamъ, kъ італіеniĭ нȣ întreвȣінцеазъ ka ші noĭ ла skris akчente; în dik- sionare însъ, ka sъ arate просоdia se слȣжъsk kȣ akчентȣл askȣцit (') пентрȣ апъсаре ші kȣ akчентȣл нȣmit чіrkon- флес (^) пентрȣ апъсаре прелȣнцітъ. Баще чіне ва воі de seamъ kъ orĭ ȣnde în diksionareле італіене (o) se aratъ drепт лȣнг kȣ чіrkonфлес, noĭ romъniĭ претȣtindenĭ іл пронȣн- цъm oa. Ачеastъ въгаre de seamъ sъ o фakъ чінева în- sȣшĭ în лімва romънъ: orĭ ȣnde o, se афлъ într'o ворвъ oksitonъ, daka zічереа se лȣнцеще kȣ o siлaвъ, ші o, пъstrea- zъ aсȣпръшĭ апъsarea, atȣчĭ se фаче oa, iar daka перde a- пъsarea se фаче u, kȣm: свorȣ̆, свoaръ, свȣrat; morȣ̆, moare, mȣritȣ̆, ші iar віче versa: moaле moĭ, moaръ morі; molle ші mola, în diksionareле італіене se веde môlle, môla.

d, італіан saȣ̆ латin, noĭ іл пронȣнцъm ka z, saȣ̆ d̦; kȣm d̦icu d̦eu, dico deus; пе l ȣне orĭ іл skimвъm în r, ші алte orĭ іл immȣiemȣ̆ în i, kȣm sale sare, sole sôre, lepre iepure,

voglie voie (1). — De mȣлte orĭ noĭ îmmȣiem în i, ші пе n; însȣшĭ între noĭ; пре kȣm în лok de puna чел moлdaв ші transiлван, noĭ zічем пȣіȣ̆; asemenea ші toate нȣmeле мъ- ritoare італіане terminate în one noĭ ле фачем în oiu kȣm: stigone strigoiu, nasone nâsoiu шча:

e, латin saȣ̆ італіан adesea se skimвъ în romъneще în i saȣ̆ î cum: gengia, veneno, tenerezza, mente, dente, ven- to: gingie veninu, tinereçe, minte, dinte, vîntu, ші віче versa: digito, ginocchio, gemito; degitu, genuche, gemetu.

qu ші c, італіан ші латin noĭ ле skimвъm adesea în p, прекȣm quatru patru, aqua apâ, quaressime pâre- simi; pectus peptu; — pt, італіаniĭ іл фak tt: lapte latte, peptu petto, côpte cotte; пе mn, іл фak nn: somnu sonno.

qu, ла ворвеле ȣрмътоаре se чітеще ka че: aquesta a- quela, quine, que, cinqui: ачеsta, ачела, чіне, че, чінчĭ.

Ачеste modifikaцiĭ џенерале не вор слȣжі de normъ ла toate ворвеле din вокавȣларȣл ȣрмътor.

Observatii

I. Възънd чіне ва вокавȣларȣл ȣрмътor, de ва фі romъn sъ нȣ'л kritiче пънъ kъnd нȣ ва черчета фіе kare ворвъ kȣm se ziче în фіе че провінціе romъneaskъ; пентрȣ kъ eȣ̆ ачі нȣ фak ȣн вокавȣлар вȣkȣрещенеsk, чі romъnesk; adikъ воĭȣ̆ sъ zik, ka мȣnteneaнȣл sъ нȣ жȣdiче ворвеле, плагъ, kȣлаш, фаrinъ, галinъ, пе kare dȣmneaлȣĭ s'a oвічнȣit але ziче: ranъ, вinoвat, фъinъ, гъinъ; aȣzъ ші maĭ

1 În mȣлte лokȣrĭ iarъ noĭ пе l латin іл пъstrъm întrеg în вreme че італіеniĭ іл îmmoie în i, kȣm: place, plânge plinu, piace, piange, pieno.

деnarte kȣm zik чеiлалцї oamenї tot de o naцie kȣ дънsȣл. Asemenea шi Молдавȣл съ нȣ жȣdiче ворбеле: мъчелар, ȣnkiȣ, tȣrnȣ, пrȣnȣ, шчл: пе kare дȣmneалȣї s'a обiчнȣit але ziче хasan, moшȣ, вашkъ, пеrж. Iar de ва фi чititorȣл italian, saȣ italienist, съ нȣ жȣdiче zicheriле citade, laco, loco, omo, turno, пе kare s'a обiчнȣit але bedea пrin кърцiле moderne: cità, lago, luogo, uomo, torre, пънъ kънд нȣ ва черчeta, daka нȣ kȣm ворbesk шi în алte пrовiнцii але Italieї, daka нȣ кърцiле челе maї векї italiene, în kaї diksionareле цeнeрале але лimвiї ачецia.

II. Ꙟn къте ва лokȣrї (нȣ în мȣлte) se вор bedea iarъ ȣнеле ворбе kam къzȣte din чea д'ънтъiȣ a лор însemnare; пrekȣm: tînêru tenero; inimâ anima, lângôre, langore etc; ачеasta însъ нȣ este o лецiȣire, чi ȣn параллелismȣ, шi titлȣл ачецiї skrierї ва фi destȣл a абate делa дънsa orї че фел de kritikъ în фелȣл деnъртърiї saȣ anroksimaцieї înцeлеsȣлȣї фie-kъria ворбе.

III. Чea maї de къпetenie въгare de seamъ ла kare înвїt пе фie-kare чititor a se onri este съ черчeteze kȣ лȣare aminte фie-kare desпърцire a ȣrmъtorȣлȣї вokaвȣлар, шi ва bedea къ Romънȣл nimik n'a ȣїtat, нiчї a skimбat din лimба moшiлор sъї ла лȣkrȣriле че n'a пerдȣt нiчї o datъ din bedere; ва bedea къ desпърцiriле desпre Omȣ шi trebȣinцiле лȣї de anroane, desпre natȣrъ шi челе treї rігate але eї, desпre нȣmere, sȣнt maї întreцї, în вreme че în алte desпърцirї: desпre релiцie, arte, meserii, meцeшȣгȣrї a пъstrat нȣmaї ачеле ворбе kare înkiee skeлetȣл лор; iar ворбеле че aratъ amъrȣнtеле saȣ нȣanцеле ȣneї arte saȣ meцeшȣг че нȣ 'л aȣ kȣлtiвat, saȣ 'л aȣ лȣat делa strъinї, ачелеa ле are strъine. Asфел ва bedea чine ва, sпre пiлдъ,

în desпърцirea destre Релiцie: zeȣ, kredinцъ, фede, леце, krȣче, алtarȣ, лаȣдъ, пъkat, пъгън, diaвол, шi de aчi înainte ka съ îmпле sпaцiȣriле kȣ amъrȣнteле че trebȣesk în aчeastъ desпърцire, amъrȣнte kare aȣ benit пе ȣrmъ kȣ întrȣдȣчerea кърцiлор sлаве în biserikъ, atȣнчї bezї пе Romънȣл saȣжîndȣse kȣ: sлавъ, miлostenie, вечernie, otъrnie, шчл:

Asemenea în desпърцirea пentrȣ armie, bedem: arme, oaste, soлdat, къпitan, павъzъ, arkȣ, лanче, bataie, лȣпta, вinцere, паче; aчestea ideї цeнeрале, ideї че нȣ ле пoate чine ва пerde, къчї нȣ пerde нiчї обжeteле, aȣ rъmas kȣ нȣmeле лор; iar челе че aȣ addȣs maї în ȣrmъ întъmплъriле saȣ kreцerea orї deskreцerea arteї, în ачелеa bedem: karaȣлъ, rasвod, пȣшkъ, вагionетъ шчл:

IV Ворбind desпre materia лimвii, adȣнъm în aчest вokaвȣлар maї toate ворбеле simпле, de ръдъчinъ шi de ънtъea trebȣinцъ, пre лъnгъ kare se maї adaогъ шi алteле derivate saȣ komпȣse, вrънд съ arъtъm kȣm, шi în komпȣnere шi în дeдȣчerea ворбелор, aчeste доъ лimвї aȣ maї aчелеaшї пrenoziцiї шi terminaцiї, kȣm шi maї aчелаш kiп de a дeдȣче o ворбъ din алta. La sфîrшitȣл вokaвȣлarȣлȣї вom ворbi maї пе ларг asȣпra îmmȣлцirii terminiлор фъkънд din фie-kare ръдъчinъ o фamiлie de ворбе.

ROMANESCE	ITALIENESCE
	I
Omu	uomo, omo
femee	donna, femmina
fêtu	feto
românu	romano
pêru de unde	capello
pêruca	perrucca
fâçâ	faccia
figurâ	figura
frunte	fronte
têmple	tempia
ochiu	occhio
lacrêmâ	lagrima, lacrima
urechie	orecchio, orecchia
nasu	naso
nare	nare
nâri	narici
mucu-ci	muccio
mustaçâ	mustacchio
bucâ de unde	bocca
bucâturâ	bocatura
gurâ	gola
dinte	dente
gingie	gengia
limba	lingua
cerbice	cervice
umêru	omero
subţiôrâ	ascella
peptu	petto
sinu	seno
braçu	braccio

mânâ (1)	mano
palmâ	palma
pumnu	pugno
degitu	dito, digito
unghie	unghia
côtsâ	costa
ficatu	fegato
plumîni	polmone
fiere	fiele
veninu	veleno, veneno
buricu	bellico, umbelico
stomachu	stomacho
vîntrâ, d'unde	ventra
vintre	
bêşica	vescica
rînichi	reni
dosu	dosso
— ru	colo
spinare	osso del filo
genuchi	ginocchj
pulpa	polpa
picior	piè, piede
pasu	passo
fugâ	fuga
urmâ	orma
talpâ	talpa
câlcâiu	calcagno
sânge	sangue
urdôre	ordura
sudôre	sudore
mêduvâ	midolla
pele	pelle

(1) în cârtile vechi se vede mânu: « mânule mele fecerò organu, si degitele mele alcâtuirò saltire. »

carne	carne
vine	vene
nervâ	nervo
osu	osso
nume	nome
titulu	titolo

---

inima	anima
suffletu	
spirtu	spirito, spirto
simţu	senso
vedu	vista
audu	udista
gustu	gusto
mirosu	odorato
tactu	tatto
foame	fame
nesaţiu	insaziabilità
sete	sette
boce, de unde bocire-bocitu	voce
vorbâ	verbo
plânsu	pianto
rîsu	riso
suspinu	sospiro
gemetu	gemito
raţie de unde	ragione
oraţie	
minte	mente
cugetu	pensiere
voie	voglia
dorinçâ	desiderio
judicatâ	giudicio giudicato
sciinçâ	scienza

amoru	amore, amor
tinereçe	tenerezza
plâcere	piacere
sufferinça	sufferenza
durere	dolore
plagâ	piaga
tristeçâ	tristezza
furie	furia
spaimâ	spavento
dispreçu	sprezzo, disprezzo
turburâmînt	turbamento
somnu	sonno
visu	sogno
virtute	virtù
vîrtute	
bunêtate	bontà, bonità,
	bontade, bonitade
buneçe	bonizia
rêutate dela	malizia
reu	reo
râpire	rapina
dreptate de la	giustizia
dreptu	dritto
adeveru	verità
înfrênare	infrenare
desfrêu	sfrenamento
marghiolie	marioleria
minciunâ dela	bugia
miniţire	mentire
beţie de la	imbriachezza
bere	bevere, bere
spurcu	sporco
nebunie	pazzia
sôrtâ sôrte	sorte, sorta
parte	parte

bine	bene
reu	male
miserie	miseria
june	giovine
viaça	vita
sânêtate	sanità
întregime în-târime	interezza
lângôre	langore
friguri	febre
tuse	tosse
colicâ	colica
rîie	rogno
balsamu	balsamo
môrte	morte
repausu	riposo
remesu	rimaso

II

faşâ	fascia
vêşmînt	vestimento
înbracâmînt de la braçu	braccio (in)
câlçâmînt	calzamento
calçe, ciorapi	calze
câlçuni	calzoni
câmaşâ	camiscia
legâturâ	legatura
mânicâ	manica
mânecari	manicini
mânuşa	guanto
mantà-le	mantello
mátâ	manto
teaşcâ	tesca
buzunar	
scufâ	scuffa
vêlu	velo
conciu	concio
peptine	pettine
brâçele	mangilie
scarpe	scarpe
pantofi	
inelu	anello
cingêtôre	cintura
umbrelâ	ombrella
acu	ago, aco
fôrfice	forbice, forfice
furcâ	forca
fusu	fuso
firu	filo
ghiemu	ghiomo
nodu	nodo

III

pâne	pane
apâ	aqua
farinâ, fâinâ	farina
vinu	vino
sare	sale
prânzu	prânzo
îmbucâturâ	imbocatura
cina	cena
dejun	colazione
ajun	digiuno
legume	legume
merinde	merende
grâsime	lardo
untu	unto
seu	sevo
supâ	supa
stufatu	stufato
salatâ	salata
fripturâ	frittura
pastâ	pasta
piper	pepe
uleiu	oglio, olio
oçetu	aceto
bere	bira
lapte	latte
zeru	siera, siero.

IV

stremoşi	antennati
familie	famiglia
tatâ	padre
mamâ	madre, mamma
bârbatu	marito
soçu	cojuge
consorte	consorte
muiere	moglie, mogliera
sôçâ	cojuge
nevasta	—
soçie	—
consôrtâ	consorte
coçĭ	coajugi
pârinte	genitore parente
fiiu	figlio
fiĭcâ, fiie	figlia
frate	fratello
suror	sorella, suora
socru	suocero
sôcrâ	suocera
ginere	genere
nuorâ	nuora

unchiu	zio
nepotu	nipote
cumnatu	cognato
vêru	cugino
vêru primaru	cugino germano
moşu	avo
vitrigu	patrino
vitrigâ	matrigna
fiiastru	figliastro
nunta	nozze
mâritişu	maritagio
însuratu	maritato
mâritatâ	maritata
vêduvu	vedovo
cuscru	compare
cuscrâ	comare
comarâ (munteniĭ)	—
vecinu	vicino

V

casâ	casa
scarâ	scalla
pôrtâ	porta
uşa	uscio
camerâ	camera
salâ	salla
fereastrâ	fanestra
unghiu	angolo
chiee	chiave
verigâ	verruca
curte	corte
masâ	tavola
coperiturâ	coperta
vasu	vaso

şervetu	salvietta
cuçitu	cottello
furculiçâ	forchetta
tasu	tazza
borcanu	boccalle
lumînare	lumiera
candelâ	candella
torçâ	torcia
scergaru	sciugatojo
câminu	camino
câpisterie	capisterio
sâpunu	sapone
focu	fuogo, foco
flacârâ	fiamme
schinteie	scintella
cenuşâ	cenere
cârbune	carbone
têciune	tizzone
grâtaru	gratella, grata
câldare	carldaro
fumu	fummo
funingine	fuliggine nerofummo
sacu	saccio
disacu	bisaccia
carru	carro
cârruçâ	carrozza
rôtâ	rota
jugu	giogo
secure	scure, secure

VI

naturâ	natura
materie	materia

lume	mondo
ceru	cielo
sôre	sole
lunâ	luna
rade	raggi, radij
stele	stelle
luminâ	lume, luce
umbrâ	ombra
întunerecu	tenebre
nori	nuvole
fulgeru	folgore
plôie	piogia
secetâ	siccità
roâ	rugiada
nea (zâpada)	neve
grindinâ	grandine
negurâ	nebbia
brumâ	brina
ghieçu	gelata
geru	gelo
aburi	vapori
vîntu	vento
austru	austro
caldu	caldo
frigu	fredo
ghiaçâ	ghiaccio
elemente	elementi
aeru	aria
pâmîntu	terra
ţearâ	
têrîmu	
huma de la humus	argilla
lutu	luto
margine	margine

mare	mare
rîu	rio
cursu	corso
lacu	lago, laco
spuma	smuma
undâ	onda

VII

animalu	animale
vitâ	bestia
cornu	corno
côdâ	coda
brânca (brâci) (labâ)	branca
bou	bue
tauru	toro, tauro
vacâ	vacca
viţelu	vitello
mânzata	manzotta
calu	cavallo
eapâ de la equa	cavalla
asinu	asino
berbece	castrato, becco
ôie	pecora
gnelu	agnello
turmâ	torma
staulu	stalle, stallo
lânâ	lana
porcu	porco
scrôfâ	scrofa
purcelu	porcello
purceluşu	porcelletto, porchetto

caprâ	capra
iedu de la haedus	capretto
câne	cane
câçea	cagna
câçelu	cagnolino
lepure	lepre
cerbu	cervo
caprioarâ	cavriolo
vulpe	volpe
fiarâ	fiera
ursu	orso
leu	lione
elefantu	elefante
tigru	tigre
mortêciune	mortaccino

VIII

pasere	uccello, passere
peanâ	penna
fulgi	piume
aripa	ala, ale, alia
ou	uovo, ovo
albuşu	albume
cocoşu	gallo
creastâ	cresta
galinâ, gâinâ	galina
claponu	cappone
porumbu, columbu	colomba
pereche	pajo, paro
pâunu	poane, pagone
turturea-le	tortorella
corbu	corvo, corbo

vulturu	avoltojo
pasere râpitôre	uccello di rapina
cucu	cuculo
prepeliçâ	pernice
becaça	beccaccia
merlâ	merla
ròndurea	rondine

IX

pesce	pesce
pescâ, pescuit	pesca
racu	gambero
şêrpe	serpe
scorpie	scorpione, scorpio
verme	verme
brotêcelu	botticella
furnicâ	formica
muscâ	mosca
lindinâ	lendine
lâcustâ	custa
cicalâ	cicala
albinâ	ape
miere	miele, mele
cearâ	cera
vespe	vespe

X

câmpie	campagna
câmpu	campo
drumu	strada
pulbere	polvere
munte	monte
rîpâ	diripata, ripa
vale	valle
pâdure	padule
dumbravâ dela adumbrare	boschetto adombrare
selbâ de unde sêlbaticu	selva selvatico
afundâturâ	affondatura
palancâ	palanca
grâdinâ	giardino
fontânâ	fontana
plantâ	pianta
earbâ	erba
verdeaçâ	verdura, verdezza
pâşune	pasciona
arbure	arbore
lemnu	legno
ramu, ramurâ	ramo
veargâ	verga
frundâ	fronda
fôie	foglia
trunchiu	tronco
scôrçâ	scorza
crâpâturâ	crepatura
pêru	pero
mêru	melo
persicu	persico
prunu	prugno
prunâ	prugna
nucu	noce
cireşu	ciriegio
castanu	castagno
viie	vigna
mustu	mosto
ulmu	olmo

carpinu	carpino
fagu	faggio
ghindâ	ghianda
eascâ	esca
salce, salcie	salce
lauru	lauro
plopu	pioppo
teiu	tiglio
frasinu	frassino
frâsinetu	frassineto
cicôre	cicorea, cicoria
spinu	spino
rugu	rogo
semînça	sementa, semenza
grâu	grano
porumpu mâmêligâ	meliga de unde
secarâ	segala
spicu	spica
orzu	orzo
fênu	fieno
paie	paglia
orez	rizo
meiu	miglio
linte	lente
lâptucâ	lattuga
flôre	fiore
rozâ, rujâ	rosa
garôfâ	garofano
viorea-le	viola
mârgâritârelu	margheritina
rosmarinu	rosmarino
fragu	fragolla
murâ-u	mora-o
glinu, inu	lino
cânepâ	canapa, canape
urdicâ	ortica
cucutâ	cicuta
ederâ	edera
trifoiu	trefoglio trifoglio
madragonâ	mandragola

XI

auru	oro, auro
argintu	argento
bronzu	bronzo
plumbu	piombo
feru	ferro
oçelu, aciôie	acciajo
aramâ (1)	rame
ruginâ	ruggine
argintu-viu	arginto-vivo
pietruçâ	pietruzza
peatrâ	pietra
muschiu	muschio, musco
marmurâ	marmo
diamantu	diamante
rubinu	rubino
zafiru	saffiro
topazu	topazio
cristalu	cristallo
silitrâ	salnitro
catranu	catrane.

(1) Precum se adaogâ adesse un *a* la multe vorbe: lâmîe, alâmîe, lâuta, alâutâ, asemenea s'a- fâcut şi: rame, arame.

XII

Timpu	tempo
ḑi	di, giorno
nôpte	notte
miazâ-ḑi	mezzodi
miazâ-nôpte	mezzonotte
dimineaçâ	matina
searâ	sera
sêptêmânâ	settinimana
o lunâ-ĭ	un mese
anu	anno
primâ-vara	primavera
vara	estade, state
iearnâ	invenro, verno (1)
ôra, ceasu	ora
minutu	minuto

XIII

ḑeu, Dumneḑeu	Dic, Domeneddio
treime	trinità
ângeru	angelo
sântu, sfîntu	sânto
religie	religione
lege	legge
fede	fede
credinça	credenza
chreştinâtate	crestinità
cuminicâturâ	comunione
bisericâ (1)	chiesa
altaru	altare
cruce	croce
laudâ	lauda
creştinu	cristiano
pâgânu	pagano
pêcatu	pecato
blestemu	bestemia, biastema
strigoiu	strigone

XIV

Duminicâ	Domenica
Luni	Lunedi, Luni
Marţi	Martedi, marti
Mercuri	Mercoledi, mércore
Joi	Giovedi
Vineri	Venerdi
Sâmbâtâ	Sabato
serbâtôre	festa
lucrâtôre	giorno di lavoro
carnavalu	carnovale
pâresimi	quaresima
duminica floriiloru	domenica delle palme
înailţarea	l'ascensione

(1) Se scie quê v nu e atât literâ, quâtu o aspiraţie, *οἶνος* s'a fâcutu vinos, vinum, vinu. Noĭ aspiraţile le facem adesea cu (ĭ) herba iearbâ, earbâ verno, ierno, iearnâ earnâ.

(1) Basilica, fêcêndu pe *α*, i, ca anima inima, avem bisilica; schimbând pe i în e, ca digitus, degitu, avem biselica, scimbându pe l în r, ca sale sare, s'a fâcut biserica.

addormirea M. D.	l'assunzione della Madonna
duminica tutuloru sinţiloru	la festa d'ognisanti

XV

Soçietate	Società
patrie	patria
statu	stato
ţearâ	paese
împêratu	imperadore imperatore
coronâ	corona
tronu	trono
curte	corte
prinçu, pincipu	principe
domnu	—
cancelieru	canceliere
secretaru	secretario
jude, judicâtoru	gidice giudicatore
avocatu	avocato
cetâţeanu	citadino
suditu	suddito
publicu	publico
poporu	popolo
cetate	cità, citade
muri	mura
pôrta	porta
piaça	piazza
palatu	palazzo
monâstire	monastero
schôla	scola
punte	ponte
puçu	pozzo
turnu	torre, turno
ospelu	palazzo
ospelerie	locanda, osteria
ôspe ôspete	oste, ostiere, ospite
baie	bagno
cafeu	caffé
spiçerie	spezieria
spitalu	spedalo
postâ	posta
magazie	magazzino
vamâ	dogana
môrâ	mulino môla
rovinâ, ruinâ	rovina, ruina
sâpunârie	saponeria
ulierie	olieria
mâcelârie	beccheria, macello

XVI

Sciinçâ	scienza
artâ	arta
meserie	mestiere
carte	libro
chârtie	carta
câlimâri	calenmajo
fôie	foglio, foglia
scrisôre	lettera
scripturâ	scrittura
respunsu	riposta
semnu	signo
puntu	punto
linie	linea

riglâ	riga
cercu	circo, cerco
negoçu	negozio
neguçâtoru	negoziatore
preçu	prezzo
schibu	cambio
quîntaru	quintale
comerciu	comercio
costu	costo
doctoru (în medicinâ)	medico
spiçeru	speziale
maestru	maestro
mâestrie	maestria
musicu	musico
concertu	corcerto
viôara	violino
lâutâ	leuto
citerâ	cetera
côrdâ	corda
argintaru	argentario argentajo
mâcelaru	macellajo, macellaro
cârruçaşu	carrozajo
dogaru	cerchiajo
cercu	cerchio
dôgâ	doga
pâstoru	pastore
pêcuraru	pecorajo
pescaru pescuitor	pescatore
marinaru	marinaro
barcâ	barca
funie	fune

XVII

Armie	armata
câmpu, tabârâ	campo
ôste	oste
osteanu, ostaşu	béllico
soldatu	soldato
pedestru	pedestre, fantaccino
câlereçu	cavaliere (cavalier
cavaleru	cavaliere (chevalier
pedestrime	fanteria
câlârime	cavalleria (cavalerie
cavalerie	cavallerie (chevalerie
câpitanu	capitano
arme	armi, arme
tronbiçâ	trombeta
scutu	scudo
pavêzâ	pavese
arcu	arco
sâgeata	saeta
spadâ	spada
sabie	sciabla, sciabola
lance	lancia
frêu	freno
câpêstru	capestro
şa-le	sella
bâtaie	battaglie
luptâ	lotta
asaltu	asalto
pradâ	preda
ommoru	strage
mâcelu	macello
vingere	vittoria
pace	pace

XVIII

Eu	io
tu	tu
elu, ea	egli, ella
noi	noi
voi	voi
ei, ele	egline, elleno
meu, mea	mio, mia
têu, ta	tuo, tua
seu, sa	suo, sua
nostru, nôstrâ	nostro, nostra
vosrtu, vôstrâ	vostro, vostra
loru	loro

AJECTIVI

Albu	albo, bianco
negru	negro, nero
roşu	rosso
verde	verde
auriu, galbenu	giallo
ceruliu	ceruleo
vêrgatu	vergato
palidu, pâlitu	palido
luciu	lucido
râpede	rapido
limpede	lempido
linu	leno
turbure	torbido
chiaru	chiaro
adîncu	profondo
afundu	affondo
seninu	sereno
noroşu	nuvoloso
negurosu	nebbioso, nebuloso
luminosu	luminoso
strâlucitu	stralucento
întunecosu	tenébroso
opacu de unde opâcitu	opaco
umbrosu	ombroso
fumegos	nebuloso
frumosu	formoso, bello
urîtu, slutu	brutto
muciosu	moccioso
orbu	cieco, orbo
mutu	muto
surdu	sordo
schiopu	zoppo
ghebosu	gibboso
despuiatu	dispogliato
încâlçatu	calzato
desculçu	discalzo

---

gustosu	gustoso
dulce	dolce
acru	acre
agru de unde agreşe	agro
amaru	amaro
sâratu	salato
mucedu	mucido
coptu	cotto
friptu	fritto
fertu	allesso, fervuto
arsu	arso
afumatu	affummato

môle	molle
tare, fôrte	forte
aspru	aspro
netidu	nitido
noduresu	noduroso
nodosu	nodoso
pâtratu	quadrato
rotundu	rotondo
fragidu	fragile
caldu	caldo
rece	freddo
înghieçatu	ghiacciato, gelato
udu, îmmuiatu	umettato
umedu	umido
mucosu	mucoso
storsu	storto
svîntatu	sventato
secatu	seccato
secu	secco
plinu	pieno
raru	raro
desu	denso
greu	grave, greve
întregu	intiero
dreptu	dritto
strâmbu	strambo
grosu	grosso
subţire	sottile
ascuţitu	acuto, aguzzo
tâiosu	tagliente

---

mataru	maturo
tînêru	tenero
tinerelu	tenerello

nuou	nuovo
bâtrînu, vechiu	vecchio
anticu	antico
grassu	grasso
macru	macro, magro
cârnos	carnoso
ososu	ososo
sânêtos	sano
nervosu	nervoso
vînosu	venoso
puternicu	potente
delicatu plâpându	delicato
mare	grando
micu	picolo
altu înaltu	alto inalto
scundu	picolo, bassotto
lungu	lungo
largu	largo
strimtu	stretto
ângustu	angusto
scurtu	corto
deşteptu	destato
focosu	focoso
viu	vivo, vivente
mortu	morto
reposatu	riposato
patredu	putrido

---

viteaz	valoroso
fricosu	pauroso
mişelu (codardu)	codardo
statornicu	costante
târdiu	tardo

---

cornatu	scornato
domesticu	domestico
sêlbaticu	selvatico
fugosu	focoso, impetuoso
fugaciu	fugace
veninosu	velenoso
veninatu (în)	venenato (in)

---

bunu	buono
reu	cativo, reo
nebunu, smintitu	pazzo
lunaticu	lunatico
culpaşu	colpabile
furu	fure, furace
râpaciu, râpitoru	rapace, rapitore
râpitu	rapito
crudu	crudele, crudo
cruntu	cruente
adevêratu	vero
mincinosu	falso, bugiardo
virtuosu	virtuoso
desfrênatu	sfrenato
tristu	tristo
limbutu	linguacciuto
cicâlitoru	cicalitore
pacînicu	tranquillo, paciaro
smeritu	smarito
umilitu	umile
trufaşu	fiero, intronfiato
sgîrcitu	avaro
darnicu	liberale, largo
credinciosu	fedele
vicleanu, marghiolu	mariolo
amoratu (în)	inamorato

---

ferice	felice
beatu de unde bêiatu	beato
seracu	povero
sirman, orfanu	orfano
sâtulu	satolo
flâmându	affamato
nesaţiosu	insaziabile
strâinu	straniere, strano
singuru	solo
singurelu	soletto

---

aquestu, astu	questo
aquelu, âlu	quello
quelu	quel
aquesta	costui
aquela	colui
quel que	quel che
quare	quale
que	che
quare? quine?	qual? quale?
quari?	quali?
que?	che?

---

altru altu	altro
totu, toţi	tutto tutti
multu	molto
atât quât	tanto, quanto
nici-unu	nessuno, nissuno, niuno
nime	—
ori-quine	ognuno

---

fie-quare	ciascheduno
ori-quare	qual si sia
amêndoi	amendue, ambedue
âmbi	ambi

---

numeru	numero
quâtime	quantità
mêsurâ	mesura
sumâ	somma
mezu	mezzo
un, unu, una, o	un, uno, una
doi, doê	due
trei	tre
patru	quattro
cinqui	çinque
şêse	sêi
şêpte	sette
optu	otto
noê	nove
ḑece	dieci
nulâ	nulla
un spre ḑece	undici
doê spre ḑece	dodici
trei — —	tredici
patru — —	quatordici
cinqui — —	quindici
sêi — —	sedici
şepte — —	diciasette
optu — —	diciotto
noe — —	dicianove
doê-ḑeci	venti
doê-ḑeci şi unu, una	venti uno
doê-ḑeci şi doi, doê	venti due
doê-ḑeci şi trei. etc.	venti tre etc.
trei - ḑeci	trenta
patru —	quaranta
cinqui —	cinquanta
sêi —	sessanta
şèpte —	settanta
optu —	ottanta
noê —	novanta
o sutâ	cento
doe sute	dugenta
tei — etc.	trecento etc
o mie	mille
doê-mii	dumila
trei — etc.	tremila
un milionu	millione
doê miliône	—
trei —	etc.

---

primu, primaru	primo, primario
ânteîu de la ante, ainte	primo
al doilea	secondo
al treilea ..	terzo . . .
multu	molto
puţinu	poco.

VERBI

Nascere	nascere
alâptare	allattare
sugere	suggere

fâşare (în)	fasciare
plângere	piangere
scâldare	scaldare
simţire	sentire
vedere	vedere
auḑire	udire, audire
gustare	gustare
atingere	attingere
sufflare	soffiare
resufflare	respirare
strânutare	stranutare
tuşire	tossire
sughiţare	signozzare
asudare	sudare
dormire	dormire
dormitare	dormigliare
visare	sognare
desteptare.	destare
pricepere	percipere
înţelegere	intelligere
cugetare	pensare
judicare	giudicare
cunôscere	conoscere
scire	sapere
pârere	parere
voire	volere
dorire	desiderare
plâcere	piacere
suvenire	sovenire
ţinere de minte	tener a mente
adducere-âminte	richiamare alla memoria
miscare	movere
pâşire	marciare
âmblare	ambiare
sarire, sâltare	salire, saltare
ire, de unde	ire
eş-ire	uscire
mergere	andare, marciare
pâssare	passare
trecere	—
ducere	ducere
apropiere	accostare
venire	venire
ajungere	giungere
înturnare	ritornare
mutare	mutare
strâmutare	tramutare
curare (în) alergare.	correre
fugire	fuggire
urmare	ormare
strâinare	stranare, straniare
stare	stare
şedere	sedere
mânere (a masu)	manere
remânere	rimanere
zacere	giacere
tâcere	tacere
amuţire	ammutire
vorbire	parlare
ḑicere	dire
chiemare	chiamare
numire	nominare
strigare	gridare
ţipare	stridere
cântare	cantare
ridere	ridere
durere	dolere
suspinare	sospirare

lacrĕmare	lacrimare, lacrimare
gemere	gemere
purtare	portare
sufferire	sofferire
paţire	patire
rabdare	soffrire
aşteptare	aspetare
flâmâḑire	affamare
însetare	assetare, assetire
mâncare	mangiare, manicare
bere	bevere, bere
mişcare	movere
sorbire	sorbire
mestecare	masticare
înghiţire	inghiottire
pregustare	pregustare
dejunare	asciolvere
ajunare	digiunare
prânḑire	pranzare, prandere
cinare	cenare
sâturare	satolare, saziare
învestire	investire
înbrâcare	inbracciare
desbracare	svestire
încâlçare	calzare
descâlçare	discalzare
despuiere	spogliare, dispogliare
cingere	cinghiare
descingere	discignere
aşternere	sternere
culcare	colcare, corcare

coperire	coperchiare, coprire
descoperire	discoprire
învêlire	velare
desvêlire	disvelare

---

côsere	cucire
descôsere	discucire
tôrcere	torcere
urḑire	ordire
ţesere	tessere
înnodare	innodare
desnodare	dinodare, disnodare, snodare
suire	ascendere, salire
coborîre	discendere
intrare	entrare
eşire	uscire
inchidere	inchiudere
deschidere	dischiudere, dischiavere
încuiere	inchiodare
descuiere	dischiodare
luminare	alluminare
încâlḑire	accaldare (accaldato) scaldare
recire	raffreddare
apprindere	aluminare
stingere	estiguere, stingere
focare (in)	focare (in)

flacarare (în)	infiammare
schinteere	scintillare, scintilluzzare
afumare	affummare
frigere	frigere
ferbere	fervere
ardere	ardere
sârare	salare
îndulcire	indolcire, indolciare
înagrire	inagrire
amârîre	amarire
udare	umettare
îmmuiare	ammollare
înumeḑire	inumidire
scergere	rasciugare
svîntare	sventare
secare	seccare
împlere	empire, empiere
încruḑire	incrudire
înasprire	inasprire
casâtorire	accassare
însurare	ammogliare
mâritare	maritare
vecinare	vicinare
unire	unire
desunire	disunire
despârţire	separare
vêdovire	vedevare
matorire	maturare
întinerire	intenerire
înbâtrînire, învechire	invechiare
îngrâşare	ingrassare
mâcrire	ammagrire

îngroşare	ingrossare
subţiare	sottigliare
pupare, basiare	baciare
avere	avere
dare	dare
luare	prendere, ricevere, torre
punere	ponere
lâsare	lasciare
parasire	abbandonare
despârţire	spartire
prindere	prendere
apucare	—
ţinere	tenere
batere	battere
lovire	colpire
tragere	traere
împingere	impignere, impingere
frecare	fregare
rumpere	rompere
frângere	frangere
spargere	spargere
strivire	stiacciare
câdere	cadere
cuvenire	convenire
semnare	segnare
asemênare	rassomigliare
învitare	invitare
înputare	imputare
înjurare	ingiuriare
defaimare	diffamare
lucrare	lavorare
facere	fare
desfacere	disfare

scôtere	scotere
scuturare	agitare, scuotere

---

resârire	levare, sorgere (il sole)
appunere	tramontare
serare (în)	serare
noptare (în)	nottare
lucire	lucere
strâlucire	—
umbrire	ombrire
adumbrare	adombrare
întunecare	tenebrare
înnorare	annubilare
seninare (în)	serenare (in)
ploare	piovere
revârsare	riversare
tunare	tonare
resunare	risonare
fulgerare	folgorare
grindinare	grandinare
ningere	nevicare
lat:	ningere
vîntare de unde avîntare	ventare avventare
spulberare	spolverare
stîmpêrare	stemperare
încetare	cessare
liniscire	lenificare
iernare	vernare
ghieçare (în)	ghiacciare
curgere	colare
strecurare	stracorrere

spumegare spumare	spumare
înundare	inondare
turburare	torbidare
murmurare	mormorare
alinare	alenire
limpeḑire	lambicare

---

pascere	pascere
rumegare	rugumare rumare, ruminare
addâpare	dissetare
fêtare	nascere
sterpire	sterpare
mugire	muggire
sberare	belare
pungere	pungere
înjugare	aggiogare
înpedicare	impedicare
înşelare	sellare
înfrênare	infrenare
nichezare	nitrire
curare (în)	correre
mulgere	mungere
tundere	tondere
lâtrare	latrare
urlare	orlare, urlare
mursicare	morsicare
miauire	miagolare
sghiriere	sgrafiare
rôdere	rodere
furnicare	formicare
tîrîre	tirare

pişcare	pizzicare
veninare	venenare
înçepare	piccare
crêpare	crepare

înverḑire	inverzire
frunḑire	frondire, fronzire
florire (în)	fiorire (in)
pâlire	appassire
uscare	seccare
trunchiare	troncare
despicare	dispiccare
descorçare	discorzare
desbârare, desrâdêcinare	disbarare
desbrânare	disbranare
stirpire	destirpare estirpare
învêscare	invescare
umbrire	ombrire
recorire	ricreare

---

arare	arare
semênare	seminare
secerare	mietere
culegere	collegare
încârcare	carricare, carcare
descârcare	discarricare
mêsurare	misurare
mâcinare	macinare
cernere	cernere
descernere	discernere

frêmintare	informentare
côcere	cuocere

---

credere	credere
îngenuchiare	inginocchiare
umilire (în)	inumiliare
închinare	inchinare
rugare	pregare
cuminecare	comunicare
îndurare (1)	indurare
lâudare	laudare
jurare	giurare
pêcâtuire	peccare
blestemare	bestemmiare, biástemmare
veghiere	veghiare
preveghiere	sopraveghiare
serbare	festeggiare
serbâtorire	—

înâlţare	inalzare
domnire	regnare, dominare
guvernare	governare
înpêrâţire	regnare
corunare	coronare
ungere	ugnere, ungere
alegere	elleggere
poruncire	ordonare
suppunere ubidire	obbedire

(1) « Nu te îndura » nu te aspri.— « indurâ-te » vine dela indolere, îndorere, îndurere, îndurare.

publicare	pubblicare
ascultare	ascoltare

învêçare	invezzarsi
desveçare	svezzare
citire	leggere
scriere	scrivere
copiare	copiare
împuntare	impuntare
liniare	lineare
semnare	segnare
cerere	cherere
întrebare	interrogare
respundere	rispondere
cercare	cercare
numêrare	numerare
îndoire	doppiare
întreire . . .	triplicare . . .
adunare	adunare
mulţire	multiplicare
scâdere	scadere
împârţire	dividere, spartire
sêcotire	calcolare
asemênare	simigliare
doctorire	dottorare
pâstorire	pastorare
trimitere de la mittere	inviare
negoçiare	negoziare
legare	legare
deslegare	dislegare
învoire	consentire
vindere	vendere
preçuire	apprezzare
cumpêrare	comperare comprare

schimbare	cambiare
implinire	impiere
çostare	costare
radere	radere
dânçare	danzare
jucare	giocare, giucare
cordare (în, des)	cordare
tindere (în, des)	tendere
scobire	scolpire
zugrâvire	pignere
albire	biancbire
înâlbire	inalbare
negrire (în)	annegrare annerare

mârire	aggrandire
crescere	crescere
micşorare, descrescere	screscere
dreptare (în)	dirigere
strâmbare	(strambare) strambo

lârgire	largare
lungire	slungare
scurtare	scortare
rêtundire	ritondare
netedire	(nitidare) nitido
aurire (în)	inaurare, inorare
argintare (în)	inargentare
poleire	pulire
topire	aliquidare
înferare	ferrare
oçelire	(acciajare) acciajato

ascuţire	accuire, aguzzare
rugiuire (în)	inrugginire

amestecare	mestare, misticare
înbinare (con)	combinare
înpetrire	impietrire
târire (în)	fortificare
îmmoiare	mollire mollificare
îmmuiere	ammollare
cercuire	cerchiare
strîngere	stringere
înnotare	natare
înnecare	annegare
afundare	affondare
pescuire	pescare
mênare	menare

---

armare (în)	armare
sgomotare	sgomentare-ire
oştire	apparecchiare all'armi

certare	certare
luptare (se)	lottare
cruntare	cruentare
scutire	scudare
sâgetare	saettare
împenare	impenare
împumnare	pugnare
mânuire	maneggiare
tâiere	tagliare
junghiere	stillettare pugnere

pungere	pungere
pleguire, plâgare	piagare
câlcare	calcare
fugire	fuggire
ascundere	ascondere
scâpare	scapare

strâbatere	strabattere
ommorîre	uccidere
ucidere	uccidere
respândire	spandere
râpire	rapire
despuiere	dispogliare
prêdare	predare
ochire	occhiare
furare	furare
pingere	spingere
înfrângere	infrangnere infrangere

vingere	vincere
subjugare	subjugare
solire	sollecitare
iertare	perdonare
impâciuire	appaciare

---

temere	temere
tristare (în)	tristare
tremurare	tremare
tremulare	tremulare
spâimêntare	spaventare
trufire (în)	tronfiare
gònfare (în)	gonfiare
adeverire	verificare
minţire	mentire
desfrênare (se)	sfrenare
înbunare	inbonire
blândire (în)	blandire
mîniere	irare
îndrâcire	indracare
însêlbâtêcire	inselbaticare

---

viare	essere vivente
vieçuire	vivere
murire	morire
bâlsâmare	balsamare
impuţire puţire	impuzzare putire
putredire	putridire (în)
inviere	ressuscire

PREPOSITII.

în	in
la, a	a
pe	su
de	di
des	dis
re	ri
res	ris
ad	ad
ab	ab
ob	ob
es, s	es, s
con, co, cu	con, co
sub, subt	sotto
pre, pro	pre, pro
spre, câtre	verso
strâ	stra
ainte, ante	ante
dupò	dopo
aprôpe de la prope	vicino, apresso
prin	per
d'in, dela	da
dupe	secondo
întru de la intra	nel
între de la inter	tra
pintre	fra
pentru de la propter	per
preste, asupra	sopra
despre	rispetto
pînò pîn'	fino fin
fârâ	senza
afarâ	fuorì
îndêrâptu	indietro
impregiur	intorno
lûngâ	lungo
inainte	innanzi
indreptu	dirimpetto
în laturi	a lato
dincôci	di quà
dincolo	di là

ADVERBI.

Quându	quando
acum, amu	adesso, mo
îndata	subito
curêndu	presto
încetu	lento
adesea	sovente
rare-ori	rare-volte
altre alte-ori	altre volte
d'aci nainte	daquì innanzì
apoi	poi
ànteiu	prima

atuaci	allora
ieri	ieri
alaltâ-ieri	l'altro ieri
adi	oggi
mâne	dimane
ânchê	anche
mai	mai

---

unde	ove
de unde	onde, d'onde
pîn', pînò	fin, fino
aci	quì, quà
d'aci	di quì
colo	colà, là, lì
ici şi colo	quà e la
aiurea, aliurea	altrove
de parte	lontano
inêuntru, inlêuntru	dentro
susu	suso
josu, giosu	giù

---

quâtu	quanto
atâtu	tanto
multu	molto
puçinu	poco
prea	tropo
fòrte	forte

---

bine	bene
rêu	male
cum	come

---

aşa	si
inadevêru	in fatto, davvero
nu	non, no
nici	nè
nici de cum	niente affatto
nu-mai	nonmai

CONJUCTIVI.

şi, e	e, ed
ânchê	anche, ancora
însê, ma	ma
nunumai	non solamente
de, daca	se
quê, qua	che
sau, au, ori	o, ovvero
adicâ	cioè, cio vale a dire

INTERJECTII.

Ei bine	ebbene
puh, uf	puh! uh
ah	ah
oh	ohi, oh
vai	ahi
vai mie	ai me
vai de mine	ahi lasso me
vai de voi	guai a voi
de!	deh
inimâ, curagiu	animo coraggio
ia scama	avertite
vedi bine	badate bene
bravo	bravo
taci! si!	zitto.

NOTE

Nota la I

Toate ворбеле din вокавуларул ачеста ле вом імпърці în фізіче прекум: capu, ochiu, sange, — albu, rôtundu, strambu; — nascere, simţire dormire mâncare etc: ші морале пре кум: minte, voie, cugetu, bunêtate; — bunu, blându, rêu; — temere, tristare minţire etc.

Ворбеле челе фізіче ле întребуінцъм a аръта фііnцеле, куалітъцiле ші лукрърiле че ле путем ведеа, аузi, густа, mirosi, піпъi; iar пе челе морале ле întребуінцъм пентру лукрурiле, куалітъцiле ші лукрърiле че se пот нумаї înkiпуi în mintea noastrъ.

Ворбеле фізіче iar se субtîmпart în доъ: în узуале саў маї des întребуінцате ші în технiче.

Пре кум ші челе морале se пот îmпърці asemenea ka челе фізіче.

Черчетънd лімба ромънеаскъ асфел кум se афлъ în гура нородулуї, афлъм челе маї мулте ворбе фізіче; ші узуале, къчї челе морале, ka съ ле куноаскъ чiнева, aў тревуінцъ de o rîndire маї înaлтъ saў de o înвъцътуръ. În вънътура нородулуї ромън ну este алта de кът în meшешугурiле църъnешї ші în моралул Реліціеї пе кът поате

аузi ші înцелеце дела бiserikъ. Аша dar în toate desпърцiriле ачестуї вокавулар поате ведеа чiнева челе маї мулте ворбе фізіче ші узуале, ші маї пуцiне морале, saў технiче din kare унеле ну ле куноаще нородул de лок ші алтеле, înвъцъndуле дела бiserikъ, ле а луат din лімба славъ.

Ачеастъ бъгаре de seamъ se поате фаче ну нумаї ла ромънї чi ші ла toate нацiiле, вокавуларул омулуї din нород фiind претутindenї маї мърцinit de кът ал înвъцатулуї. Съ не înkiпуim акум пе ромънiї чеї d'întъю че aў deskълikat în Дачia венind din Italia; еї aў венit aчi ку лімба попорулуї roman, ку лімба вулгаръ, ші diksionарул лор 'лаў лъsat de moщenire фiiлор, ачещiа урмътoareї цeнерацiї, ші аша маї înkoлo. Щiiнцеле, артеле, meщeшугурiле ну s'aў маї култiват în Дачia. Se не înkiпуim iаръ че ар фi фost ші лімба iталianъ daka în копринсул Italieї ну s'ар фi култiват нiчї de кум щiiнцеле ші артеле. Негрешit къ o лімбъ маї asemenea ку a noastrъ, o лімбъ фъръ termenї технiчї ші ку прea пуцine ворбе морале; съ пунем iаръ къ Italia ар фi авут tot înтъмплърiле Дачieї, tot лімба славъ ар фi domnit în бiserичiле еї, tot ку турчiї, унгурeнiї, лешiї ші рушiї ар фi авут a фаче; негрешit къ атунчї s'ар фi ворбit în Italia ачелашї dialekt че ворбim noї акум.

Съ не întoарчем ла desпърцirea I a ачестуї вокавулар. Aчi toate ворбеле фізіче узуале ле ведem de oriцinъ латinъ. Прiчina este къ неперзънd ромънул din ведере пърцiле трупулуї съў, н'a пердут нiчї ворбеле saў нумеле ку kare ле aў нумit moшiї съї. În desпърцirea ачеаста ворбеле технiче сунt ачелеа ку kare se нумеsk пърцiле омулуї челе din нъунtру. La дънsеле н'a фost destул tradiцiiле; челе din лъунtру але омулуї ну se въd ka челе

din aфaръ, шi kъ sъ ле kȣnoaokъ чineвa, пretȣtindenĭ e treвȣinцъ de щiinца Anatomieĭ. Aшa în пartea aчeasta saў a пerdȣt romъnȣл ȣнеле ворве, saў ле a amestekat nȣmindȣ̆ kȣ dъnȣеле ȣнеле în лok de алteле. Asфeл вedem kъnd doare пe чine вa вîntra saў вȣrta, kъ ziчe: «mъ doare ла inimъ» шi aчeastъ îmпreцiȣrare o пoate вedea чineвa ла toate naцiiле, întreвȣinцъnd norodȣл, în лȣkrȣriле чe nȣ ле kȣnoaщe вine, termenĭ saў ворве neпotriвite saў nȣ ла лokȣл лor. De aчi a венit ka în лok de cor sъ zikъ romъnȣл inimâ, în лok de anima sъ zikъ suffletu, шi în лok de vîntrâ, burtâ, (kȣ toate kъ a пъstrat фoarte вine фrasȣл: intre vintre) шчл:

Aчeastъ въгаre de seamъ se пoate фaчe шi ла воале, ȣnde, ka sъ ле dea saў sъ ле пъstreze niщe nȣme kȣвiinчoase orĭ xotъrîte într'o лimвъ kȣлtiвatъ în toate ramȣriле saле, a fost treвȣinцъ de meщeшȣгȣл mediчineĭ. Пoпoрȣл romъn n'a kȣлtiвat mediчina, пrin ȣrmare niчĭ nȣ kȣnoaщe termeneĭ чeĭ kȣвiinчioшĭ aĭ воалелор. Aшa чeĭ d'ъn tъĭȣ romъnĭ aў щiȣt kъ lângôre însemneazъ o zъчere oare-kare dȣsъ фъrъ a se trezi. Maĭ în ȣrmъ kъnd aў въzȣt kъ фriгȣriле saў kълdȣra цin ȣna шi nȣ se пrekȣrmъ пeriodiчeщe, atȣnчĭ aў zis kъ волnaвȣл are lângôre (лъnгoare) langeur; шi asфeл a înчeпȣt a se da o însemnare mъrцinitъ, пentrȣ ȣn фeл de zaчere, ȣneĭ ворве чe aвea o însemnare maĭ întinsъ, шi фizikъ шi moraлъ.

Ꙟn чеде moraле iar, вedem пъstrate nȣmaĭ aчeĭ termenĭ kare, în orĭ чe stare s'ar aфла ȣn norod, nȣ пot sъĭ лiпseaskъ din ворвъ. Aў пъstrat, sпre esemплȣ, romъniĭ ворвеле чe se daў фakȣлtъцiлor sȣффлeteщĭ kȣ kare se naщe Omȣл шi kare treвȣe sъ вie negreшit kȣ вîrsta шi фъrъ de învъцъtȣrъ; пrekȣm: simţire audu, veḑu, gustu… minte,

cugetu, judicatâ, voie, amoru, urâ, (1) шчл: Kъte însъ aў aвȣt treвȣinцъ saў de o învъцъtȣrъ sпre a ле kȣnoaщe saў de ȣn moraл doвîndit iar nȣ înnъskȣt; ла kъte aў kontriвȣit saў reлiцia saў oвiчeiȣriле; akoлo вedem orĭ o ȣĭtare kȣ totȣл saў o îmпrȣmȣtare de ворве strъine, dȣпe kъt aў fost maĭ strъinĭ învъцъtoriĭ лȣĭ. La aчeastъ întъmплare, kъrцire sлaвe kъt aў domnit în вiseriчiле noastre aў лъsat kъte вa ворве пrekȣm: пrieteшȣг, miлъ, гriжъ, пъdeжde, вȣkȣrie, веселie шчл: пe kare, fie-тine ле вede kъ sȣnt de o treaптъ maĭ dȣпe ȣrmъ de kъt чеде de sȣs, шi kare, шi în ворвъ se întreвȣinцeazъ maĭ rar шi s'aў пȣtȣt ȣĭta, шi în вîrsta Omȣлȣĭ вin maĭ tъrziȣ, kъnd ле пoate învъцa de aфaръ iar nȣ din kasa пъrinteaskъ.

Birtȣцiле шi вiцiȣriле чe sȣnt de фeл kȣm sъ se înвeцe de akasъ: îшĭ пъstreazъ nȣmeле în лimвa strъmoшaskъ saў лatinъ; kȣm: bunêtate, rêutate, dreptate, strâmbâtate, adevêru, minciunâ, blandeçe, furie… iar de вor фi de фeл ka sъ se înвeцe deлa вiserikъ saў din adȣnarea kȣ strъiniĭ, akoлo вedem ȣrme de лimвĭ strъine; пrekȣm: sлaвъ, чinste, вredniчie, destoĭniчie, пomenire… adikъ вoĭȣ sъ zikȣ̆ kъ kȣ kъt romъnȣл este maĭ пrȣnk kȣ atъta лimвa лȣĭ este maĭ romanъ шi maĭ kȣratъ de strъinisme.

Ꙟnsъшĭ ворва: virtute se пoate вedea kъ лiпsa moraлeĭ шi a deпrinderiĭ пȣteriлor шi tъriiлor sȣффлeteщĭ, a фъkȣt a se întreвȣinцa пъnъ maĭ de ȣnъzĭ nȣmaĭ în simц фizikȣ̆, adikъ nȣmaĭ пentrȣ a însemna tъria trȣпȣлȣĭ, nȣ însъ шi a sȣффлetȣлȣĭ. Aшa dar se вede kъt a fost starea moraлъ a

(1) Abborire, фъrъ пrêпoziа ab, remъne orire, skimвъnd пe o în ȣ, dȣпe idioma цeneraлъ, фaчe urire, ȣrîre > ȣrъ.

нацieĭ, шi daka a пѕtѕt ka sъ пъstreze вorвeʌe moraʌe шi texнiчe. Akѕm însъ вiind вremea reцeнeraцieĭ Romъnѕʌѕĭ шi a ʌimвiĭ saʌe, Diksionarѕʌ ʌimвiĭ desъвîrшite шi întreцĭ i se aфʌъ în diksionarѕʌ moшiʌor sъĭ, шi de akoʌo de ѕnde ziчe: simţire, simţitoru, simţitu, de akoʌo поate ziчe шi: simţitate, simţulu, simtimentu, simţiciune, simtimentalu, simtimentalismu, simţitivu, simţibilu, simţibilitate, simtualu, simtualitate, simţitoriu, simţitorie, simtoriu, simţicesce; — presimtire, presimtimentu, ... re-simtire, ... rês-simţire, rêssimtimentu, ... consimţire... strâsimţire... întresimţire. De вa чerчeta чine вa ʌimвa попорѕʌѕĭ гreчeskѕ̆ de akѕm treĭ zeчĭ шi doъ zeчĭ de anĭ, o вede пʌinъ maĭ mѕʌt de ɉѕmъtate de вorвe itaʌieneщĭ, tѕrчeщĭ шi romъneщĭ (kъnd вorвia ѕn фanariot saѕ̆ ѕn гrek din цara Romъneaskъ, de zanчiѕ̆, de kʌъkaшĭ, de skѕteʌniчĭ de posʌѕшniчĭ, de arendъ, de вinъriчiѕ̆, de oeritѕ̆ ш ч ʌ:) Unde nѕ ar фi aɉѕns aчeastъ ʌimвъ înanoind шi îmпestriцъndѕse, kъnd ar фi aвѕt вot ʌa фormarea saѕ̆ reцeneraцia eĭ toцĭ вaшa-Xristi, шi вaшa-Ianiĭ, dѕпe kѕm s'a mestikъ în вorвъ ʌa noĭ nenoфtiцĭ toцĭ ʌoгoфeцiĭ saѕ̆ dieчiĭ чeĭ вekĭ, toцĭ kaфtanʌîiĭ, шi toцĭ kari nѕ 'шĭ aѕ̆ чitit înkъ niчĭ пѕцineʌe kъrцĭ чe aвem! Пѕцinъ treaвъ вoiѕ̆ sъ zik ar фi фъkѕt гreчiĭ kъnd ar фi aвѕt asфeʌ de пъkate. Însъ eĭ aѕ̆ фost maĭ kѕ minte шi akѕm ka шi tot d'aѕna de kъt noĭ, kъ aѕ̆ щiѕt sъ вazъ чe este aʌ ʌor шi aʌ moшiʌor ʌor шi чe nѕ este, шi în toatъ вremea чeĭ kѕ învъцъtѕrъ aѕ̆ aвѕt de normъ ʌimвa eʌenikъ чea вeke, шi asфeʌ aѕ̆ adѕs în zioa de astъzĭ ʌimвa ʌor чea вorвitoare în kъt kѕ aчeaшĭ гrъmatikъ sъ înвeцe пe amъndoъ. Noĭ niчĭ o datъ n'am aвѕt de normъ ʌimвa Latinъ; пъnъ ʌa o вreme пe чea sʌaвъ, aпoĭ пe чea гreчeaskъ, шi akѕm пe фranцeza, — чe вʌe-

stem! Kѕm sъ se maĭ цie, kѕm sъ se maĭ kѕʌtiвe вiata ʌimвъ dѕпe atъte чiѕme ʌiterare! Romъniĭ din Transiʌвania o îmпʌe de ѕnгѕrisme шi de nemцisme, чeĭ din Moʌdaвia de mѕskъʌisme, гreчisme шi фranцozisme, шi noĭ aчi, пъnъ ʌa o вreme tѕrвaцĭ de гreчisme, akѕm ne a гъsit вoaʌa фranцeĭ în toate artikoʌeʌe saѕ̆ înkietѕriʌe ʌimвiĭ. Limвa фranцozeaskъ se вede în toate kaseʌe din пreѕnъ kѕ toatъ moraʌa saѕ̆ demoraʌizaцia eĭ; ʌimвa фranцozeaskъ în шkoaʌe, în koʌeцiѕ̆, шi ʌimвa ʌatinъ nѕmaĭ ѕn kʌas în koʌeцiѕ̆ ka sъ arъtъm kъt o desпreцѕim, kъt nѕ o kѕnoaщem; adaѕ̆kъ вoiѕ̆ sъ zik kъ în tot пrinчiпatѕʌ nѕmaĭ 250 ʌeĭ пe ʌѕnъ se keʌtѕeщe пentѕ aчeastъ ʌimвъ! шi ʌimвa itaʌianъ nikъiri, ka sъ dъm înkaĭ o пroвъ sdraвъnъ kъ nѕ щim niчĭ ч'am фost niчĭ чe sѕntem.

Mie îmĭ пʌaчe sъ addѕk de esemпʌѕ tot пe Гreчĭ, пentrѕ kъ шi meritъ, шi mъ desʌѕшesk maĭ вine фiind kontimпoranĭ kѕ noĭ, шi ʌimвa ʌor aвъnd maĭ aчeaшĭ soartъ kѕ a noastrъ, пъnъ ʌa o вreme (nѕ însъ шĭ akѕm ka sъ se щie în пarentes). Ka sъ'шĭ фakъ Гreчĭ ʌimвa asфeʌ kѕm este în zioa de astъzĭ, aѕ̆ aвѕt treвѕinцъ neînчetat sъ înвeцe ʌimвa чea вeke, sъ iasъ фeʌѕrimĭ de ideĭ, sъ aĭвъ o пoʌemikъ maĭ de ѕn вeak, sъ 'шĭ фormeze în sфîrшit Stat, ѕniвersitъцĭ, ʌiчeĭ ш ч ʌ: Dar kъt ar фi вredniчĭ de пʌъns чeĭ ʌaʌцĭ Гreчi чe nѕ se koпrind în Гreчia sʌoвodъ, kъnd 'шĭ ar înkide okiĭ шi 'шĭ ar astѕпa ѕrekiʌe ʌa чeʌe чe aѕ̆ фъkѕt шi фak eʌeniĭ чeĭ nѕoĭ пentrѕ ʌimвa ʌor, шi вrînd (чeĭ чe se aфʌъ aфarъ din Гreчia) ka sъ kѕʌtiвe пe a ʌor, saѕ̆ ar învrъцiшa orвeщe ʌimвa фranцezъ, saѕ̆ s'ar anѕka de чea гreчeaskъ вeke шi s'ar strъmѕta în starea гreчiʌor de oвщe kѕm era akѕm o sѕtъ шi doъ sѕte de anĭ! N'ar фi o mѕnkъ zadarnikъ sъ ʌase ʌѕkrѕ rata фъkѕt, sъ

лase лimба kare se skrie în zioa de astъzĭ în Гречia sлo-водъ, шi sъ алерџe ла miџлоачеле челе de akꙋm doъ sꙋte de anĭ?

Asфeл ar фi kꙋ noĭ kъnd ne˘am' înkide okiĭ dела orĭ че aў фъkꙋt алцĭ oamenĭ de o naцie шi фamiлie kꙋ noĭ, шi am înвъцiшa niшe miџлоаче че nꙋ ni se kꙋвinia a ле întrebꙋinцa de kъt akꙋm шaпte sꙋte de anĭ. Limба noastrъ akꙋm nꙋ se maĭ aseamъnъ kꙋ лatina de kъt în materie saў în diksio-nar, nꙋ însъ шi în фormъ saў гrъmatikъ. Limба лatinъ ni s'a фъkꙋt nꙋmaĭ ka o лimбъ doktъ че are reлaцie kꙋ a noastrъ, шi чeea че trebꙋia sъ фачem noĭ akꙋm шaпte sꙋte шi o mie de anĭ, aў фъkꙋt фraцiĭ noшri itaлieniĭ: eĭ aў aвꙋt de normъ пe лatina шi aў kꙋлtiвat лimба пoпoрꙋлꙋĭ romanꙋ, kꙋm am ziче шi пe a noastrъ; aшa dar am гreшi фoarte kъnd am лъsa ꙋn лꙋkrꙋ гata шi ne˘am întoarче înaпoĭ kꙋ o mie de anĭ ka sъ înчeпem шi noĭ de akoлo de ꙋnde aў înчeпꙋt itaлieniĭ шi ka sъ фim tot d'aꙋna kꙋ o mie de anĭ maĭ înaпoĭ de kъt dъnшiĭ.

Aшa фiind kъ aў лꙋkrat itaлieniĭ în лokꙋл nostrꙋ, n'ar trebꙋi sъ ne˘arꙋnkъm okiĭ sъ вedem че aў фъkꙋt? Бine este sъ ne цinem de лimба фranцozeaskъ atъt de sъrakъ, atъt anomaлъ, atъt de destoĭnikъ a strika пe a noastrъ, dꙋпe kꙋm ne a strikat'o de вre o 12 anĭ în koaчĭ? Limба фran-цozeaskъ ne˘a strikat лimба, kaпeteлe, oбiчeiꙋriлe, reлi-цia, пentrꙋ kъ пꙋцinĭ din kъцĭ o înваць îшĭ вat kaпꙋл kꙋ aꙋtoriĭ kлasiчĭ, шi romanцeлe чeлe maĭ пerꙋшinoase se въd în mъĭniлe tineriлor. Aчeasta o шtiў deлa mine, пen-trꙋ kъ лa вîrstъ de 19 anĭ mъ înвъцa фranцozeшe kaвaлerꙋл de Faublas, шi пoate aчeasta вa фi пriчina de niчĭ n'am пrea înвъцat aшa вine фranцozeшe; kꙋ asфeл de daskъл, asфeл de karte, asфeл de пъrавꙋrĭ. Mare пaгꙋбъ addꙋче

aчeastъ лimбъ шi dꙋxꙋлꙋĭ шi inimiĭ шi лimбiĭ romъneшti, kъчĭ niчĭ într'o лimбъ nꙋ s'aў skris atъtea kъrцĭ desфrъ-nъtoare шi aпrinzъtoare de dꙋxꙋл шi inima Omꙋлꙋĭ. Lim-ба aчeasta nꙋ se пoate maĭ niчĭ de kꙋm înвъцa niчĭ a se вorбi niчĭ a se skrie фъrъ aџꙋtorꙋл aлteĭ лimбĭ чeл пꙋцin aл Itaлieneĭ, este o лimбъ, sъrakъ de вorбe шi бoгатъ de фrase, în kare вede чineвa xarakterꙋл ꙋnꙋĭ omў че пꙋцin se гîndeшte шi вorбeшte mꙋлt; este o лimбъ în kare фiлos-фia шi лiteratꙋra n'a пꙋkꙋt фaче пasꙋriлe че ar фi trebꙋit sъ фakъ în вeakꙋл nostrꙋ; e o лimбъ în sфîrшit asemenea ꙋneĭ kokete kꙋ гꙋst kare шtie a se îmпodoбi kꙋ лꙋkrꙋrĭ strъ-ne, фъrъ a se okꙋпa kꙋ лꙋkrꙋrĭ serioase шi вredniче de o matroanъ, чi nꙋmaĭ kꙋm sъ плакъ ka sъ sꙋбџꙋџe пe kꙋrte-zaniĭ sъĭ.

Nimik nꙋ e maĭ rъў шi maĭ sлꙋt de kъt ꙋn omў saў no-rod kare se ꙋitъ пe sine ka sъ se ia maĭmꙋцъndꙋse dꙋпe o-biчeiꙋriлe aлtꙋĭ omў, aлtꙋĭ norodў. Noĭ вrъnd sъ imitъm пe фranцezĭ, лimба лor nꙋ e în stare a ne înвъцa kꙋrat шi nemiџлочit de kъt nꙋmaĭ tot че aў eĭ maĭ rъў шi maĭ strъ-kat de kъt în чeлe лaлte naцiĭ; kъчĭ moraлa чea tare a пъrцiĭ чeĭ sъnъtoase a фranцeziлor nꙋ o вom пꙋtea imita шi doвîndi din kъrцĭ чi nꙋmaĭ din пiлde trъind în miџлo-kꙋл лor шi aвînd de пoвъцꙋitorĭ пe чeĭ karĭ sꙋnt din însꙋ-шĭ aчea пarte sъnъtoasъ a naцieĭ. Sъ фereaskъ Dꙋmnezeў лꙋmea de kreшtinꙋл saў de eвreꙋл tꙋrчit! kꙋm sъ фereaskъ Dꙋmnezeў шi пe вiata цara noastrъ, de a se îmmꙋлцi în tr'ънsa romъniĭ фranцoziцĭ! kъчĭ atꙋnчĭ nꙋ вom aвea re-вoлꙋцiĭ, чi reвeлiĭ, tълxъriĭ, înџꙋnгerĭ, вiseriчĭ restꙋr-nate. Reвoлꙋцia din 91 n'a въrsat atъta sъnџe neвinoвat în miџлokꙋл a 36 de miлioane sꙋфлete kъt se вa въrsa întrе doъ miлioane de romъnĭ. Шi че пoate aшtenta чine вa de

ла ȣn norod kare îшĭ desпreцȣeще лimвa, oвiчеȣrилe, шi tot че este пъmъntenesk ka sъ învеце пe ǯȣmъtate алte oвiчеȣrĭ, шi алtъ лimвъ prin kare вede челe maĭ лesne adikъ челe maĭ reлe? Aвia în zeче anĭ s'aȣ înпrъщiat între ǯȣnii noщri a treia parte din diksionarȣл шi гramatika franцozeщĭ, шi toцĭ nȣmaĭ вorвesk de kът de лiвertate, пe kare neînцeлeгîndȣo вine, o mъrцinesk într'ȣn desfrîȣ шi nesȣпȣnere ла лeцĭ шi ла aшezeminte. Шi aчestea sȣnt roadeлe ȣneĭ învъцъtȣrĭ în kare nȣ se învъца nimik temeĭnik. Фъръ fiлosofie nȣ пȣtem a пe гъndi drent, шi înчeпȣtȣл fiлosofieĭ este, dȣпe kȣm am zis шi алtъ datъ, черчetarea nȣmeлor sau a вorвeлor, este definiцia чea adeвъratъ a termeniлor че întreвȣinцъm. Tokmaĭ aчeasta nȣ o пȣtem afлa în лimвa franцozeaskъ, къчĭ e o лimвъ în kare treĭ пъrцĭ de вorвe îшĭ aȣ oriцina în алte лimвĭ, шi nȣmaĭ într'ъnseлe лe пoate чine вa afлa însemnarea чea adeвъratъ. Aчeasta пoate este шi priчina пentrȣ kare fiлosofia franцeziлor e maĭ ǯos de kът a nemцiлor. (?)

Nota la ii

În desпъrцirea aчeasta se въd, dȣпe kȣm am zis, toate вorвeлe че aratъ niщe nȣmirĭ цeraлe de înвrъkъminte пre kȣm veşmîntu, câlçamîntu... kȣm шi челe че arъt niщe nȣmirĭ în parte însъ de лȣkrȣrĭ de neапъratъ treвȣinцъ, пe kare nȣ лe skimвъ Omȣл kȣ moada, prekȣm: camaşâ, mantá, peptine... toate aчestea sȣnt de oriцinъ лatinъ. Însъ kъte întъmплърĭ n'a авȣt Rȣmъnia? kъte naцiĭ n'aȣ trekȣt prin tr'ъnsa, fie-kare kȣ kostȣmeлe шi înвrъkъminteлe saлe? De kъte orĭ n'a skimвat Romъnȣл deлa oraшe înвrъkъmin-

tea, лȣъndȣse dȣпe a алtor noroade saȣ naцiĭ? Kъnd înвrъkъndȣse ȣnгȣreщe, kъnd лeшeщe, kъnd tъtъreщe, kъnd tȣrчeщe, kъnd iar tȣrчeщe imitъnd karikatȣreлe Фanarȣлȣĭ; шĭ a adъorat вokaвȣлarȣл artikoлȣлȣĭ înвrъkъminteĭ лȣĭ kȣ feлȣrimĭ de nȣmirĭ strъine. Kъnd a въzȣt ъntъea datъ Romъnȣл dȣлamъ, potȣrĭ, kontoш, anteriȣ, чeakшirĭ, 's лik, fireщe kъ a întreвat пe чeл kare лe пȣrta kȣm se kiamъ шi aчeлa ia sпȣs kȣm se kiamъ. Aшa s'a въгat în artikoлȣл aчesta вorвeлe: dȣлamъ, чenken, tъtarkъ, kontoш, пotȣrĭ, шaлвarĭ, fermene, — anteriȣ, чeakшirĭ, skȣrteĭkъ, цȣвea, вiniш, isлik, папȣчĭ, meшĭ, чisme ла noĭ, шi чioвote ла Moлdaвĭ че лe aȣ въzȣt ла лeшĭ шi mȣskaлĭ, (пentrȣ kъ romaniĭ n'aȣ пȣrtat чisme) пe ȣrmъ iar frak, vestъ, пantaлonĭ, sȣrtȣk, вreteлe шi xozȣndraȣrĭ, kreвatъ, maniшkъ. — korset, kaпeлъ, kordon, пarȣrъ, etc. Însъ aчestea nȣ aratъ oriцina romъnȣлȣĭ, fie-kът de mȣлte, aчestea nȣ пot doвedi natȣra лimвiĭ лȣĭ. Dar вa întreвa чine вa пentrȣ че în лimвa лȣĭ nȣ гъseщĭ în artikoлȣл înвrъkъminteĭ шi вorвeлe, tȣnikъ, toгъ, шi алte asemenea? — Kъte вeakȣrĭ, domnȣлe, de kъnd Romъnȣл n'a въzȣt kȣ okiĭ toгa шi tȣnika! шi kȣm вreaĭ ka sъ пъstreze nȣmeлe a ȣnor лȣkrȣrĭ че nȣ лe kȣnoaщe. Kare însъ вa лȣa пana ka sъ skrie saȣ sъ вorвeaskъ de kostȣmeлe шi înвrъkъmintea romaniлor вekĭ, вa nȣmi fie-kare oвǯet пe nȣme, шi вorвeлe вor fi foarte romъneщĭ iar nȣ strъine. Asemenea вorвe se въd kȣ лokȣл лor în diksionareлe tȣtȣлor лimвiлor че n'aȣ niчĭ o afinitate kȣ чea лatinъ, пe kȣm în diksionare romъneщĭ, ȣnde kȣ adeвъrat вor fi ла лokȣл лor, dȣпe o rъtъчire de atъtea вeakȣrĭ. Este de treвȣinцъ aчi шi ȣrmъtoarea въгare de seamъ: toate вorвeлe strъine întrȣ a лe înвrъkъminteĭ se въd kъ лe aȣ întrodȣs în лimвъ ro-

пънiй чей dȣпе ла ораше kare sȣnt челе din тъю моmiцe (маймȣце) нaцiонaле; însъ se вѣd ши ла sate, ши ла мȣнте, ши ла балтъ ворбе kare нȣ sȣnt de орiџiнъ romaнъ пре kȣm: sarikъ, глȣгъ, zere, kъчюлъ, опiнчй, iцарй, zъбȣн, обiеле шчл: Ачi în ȣнеле ведем ачеашй прiчiнъ ka ши în челе арътate maй sȣs, ши în алтеле пе чea ȣрmътoare. Дачiа a фost лъkȣitъ de noroade ши maй наinte de deskъ-лiкареа romaнiлор în tr'ънsa. Ачей oameнй îшй авеа kostȣ-меле ши îнбръkъmintea лор. Romanii 'ia аȣ афлат kȣ дъr-sеле; аша вiind în Дачiа, skimбънд клiма Italieй аȣ tre-бȣit sъ skimбе мȣлте ши din вешminteле лор; аȣ trebȣit sъ sъ ia sarika, ши глȣга Дачieй ka sъ se апере de фriгȣл ier-ней ши de плоiле верiй шчл: Че фаче францезȣл saȣ алтъ нaцie din zioa de astъzй kънd ia tȣрбанȣл tȣrkȣлȣй sъ'л поarte saȣ вiне trebȣinца a ворбi de дънsȣл de kъt sъ'л нȣ-measkъ iar tȣрбан? Че фаче kънд вiне trebȣinца a вор-вi despre senatȣл tȣрчеsk, de kъt a'л нȣmi пе нȣмеле лȣй Дiван шчл: dar asemenea ворбе фie kъt de мȣлте нȣ skimбъ лiмба франџozeaskъ de a фi лiмба франџezȣлȣй, чi din протiвъ îй авȣџеше diksionарȣл.

Nота la III.

Бъгъриле de seamъ че s'аȣ фъkȣt ла însemnarea de sȣs, se пот апliка ши ла ачеst artikол пентрȣ trebȣinчioaseле хранеi. Între ворбеле че арът храна în џенерал, ведем: farinâ, pâne, apâ, vinu, sare.... ши între челе че adȣче лȣksȣл saȣ обiчеюрiле ши momiцърia dȣпе strъinй, akoлo ведем kюшkeабаб, пiлаф, kапama, anremoxt шчл: dar ache-stea н'аȣ фost мънkърй kȣ kare s'аȣ хрънit romanii ши пе kare

лъsъndȣле ей ши ла фiiй ши непоцiй ши strenепоцiй лор, аче-цia лȣънд лȣkрȣ, нȣ ле'а пъstrat нȣмеле. Romънȣл ла kъte лȣkрȣрй 'iаȣ ръmas deла пъriнцй ле'а пъstrat ши нȣ-меле пе kъt поate ȣн norod фъръ kȣлtȣръ пъstra нiше sȣвенiрй de доъ miй de aнй. Пiлафȣл ши алте asemeneа în-kъ se веde фiгȣрънд în kърцiле tȣtȣлор нaцiiлор фъръ a ле префаче ши desнatȣра лiмба.

Nота la IV.

În artikолȣл рȣdeniei se вѣd toate нȣmiriле de oriџiнъ лаtiнъ ши ȣнеле maй бiне пъstrate în лiмба Romънȣлȣй de kъt în a Italiaнȣлȣй, пrekȣm unchiu, zio; алтеле iаръ kare se вѣd пеrдȣte ши neintrebȣinцate în лiмбiле italiaнъ франџezъ... se афлъ în лiмба romънъ; пrekȣm finu de ȣнде вiне ворба afinitate, affinità italieнеще ши affinité фран-џozeще. Ачеаstъ бъгаre de seamъ se поate фаче în de об-ще în лiмба romънȣлȣй, kъчй фoarte adesea вом întълнi în tрънsa ворбе de oriџiнъ лаtiнъ, kare нȣ se афлъ нiчй în франџеzа нiчй în italiaна... ши вiче-верsa.

Nота la V.

Κήδη, în лiмба гречеаskъ însemneazъ грiжъ; κήδη дȣпъ diaлeктȣл dorik se фаче κάδα; skimбънд пе δ în z saȣ s, se фаче casa. Kasa a фost чea din тъю грiжъ' a Omȣлȣй ka sъ se пȣе ла adъпost îndatъ че'шй a kȣnoskȣt trebȣinцеле. Kasa însemneazъ o грiжъ. Kȣ ачеst нȣмe аȣ венit мо-шiй romaнiлор kȣ Enea deла Troica, ȣнде se ворбiа лiмба dorikъ, ачеst нȣмe 'л аȣ întrebȣinцat italienii de treй miй de aнй апроапе, ачеsta îл întrebȣinцеазъ ши astъzй, ши kȣ ачеsta s'аȣ întrebȣinцat ши se întrebȣinцеазъ ши romънiй ka

7.

sъ'шĭ нȣmeaskъ лokȣл de лъkȣiнцъ, kape este чea adeвъpa-тъ гpiжъ a фi-kъpȣia. Ɨн asemeнea нȣanцe вede чiнeвa opiцiнa ȣнȣĭ нopod: în kasa шi în kȣptea Romънȣлȣĭ kъte лȣkpȣpĭ aȣ̆ pemas saȣ̆ нeпpeфъkȣte saȣ̆ нeпepdȣte din пpiчi-нa întъmплъpiлop, aȣ̆ pъmas шi kȣ нȣmeлe лop din вokaвȣ-лapȣл лatin фъpъ aлtъ пpeфaчepe de kъt aчeea чe aȣ̆ пȣtȣt addȣчe kлima kape ape o mape iнфлȣiнцъ лa opгaнeлe глъ-sȣitoape aлe Omȣлȣĭ.

Nota la vi, vii, viii, ix, x, xi.

Natȣpa e вeчнikъ, ea нȣ se sȣпȣнe пpeфaчepiлop ka oвi-чeȣpiлe, niчĭ moдeлop ka вesminteлe. Lȣkpъpiлe eĭ sȣнt tot aчeлea, шi tot asфeл лe͝a въzȣt pomънȣл în Itaлia шi în Da-чia; пpiн ȣpmape нȣmipiлe kȣ kape se apatъ лȣkpъpiлe eĭ aȣ̆ trевȣit sъ pemъe Romънȣлȣĭ maĭ нeskimвate dȣпe kȣm лe͝aȣ̆ aвȣt шi moшiĭ лȣĭ, пeнtpȣ kъ opĭ ȣнde s'a aфлat eл, нȣ лe͝a пepdȣt din вedepe, шi în ȣнeлe a пъstpat maĭ вiнe eл вop-вeлe шi de kъt itaлiaнȣл пpe kȣm h u m â, n i n g e r e шi aл-teлe. De вom пъшi în чeлe tpeĭ pigate aлe natȣpeĭ atъt se skimвъ нȣmipiлe, пe kъt natȣpa 'ia înфъцiшat pomънȣлȣĭ în Daчia aлte oвжeete deoseвite de a лe Itaлieĭ. Mineрaлeлe kȣнoskȣte вȣлгeĭ saȣ̆ глoateĭ aȣ̆ aчeлeaшĭ нȣmipĭ шi în лim-вa pomънъ шi itaлiaнъ, плaнteлe чe se aфлъ шi în Daчia шi în Itaлia aȣ̆ aчeлeaшĭ нȣmipĭ, вa înkъ atъt aȣ̆ (1) пъstpat pomъniĭ asemeнea нȣme în kъt daka н'aȣ̆ aфлat în Daчia ȣн фeл de плaнtъ saȣ̆ apвȣpe чe aȣ̆ aвȣt în Itaлia, шi aȣ̆ въ-zȣt aлta kape semънa лa фpȣнzъ saȣ̆ лa aлte însȣшipĭ kȣ a-

(1) Plantago, plantaginis, plantaginâ, pâtlaginâ, rum: pi-antaggine, itl. plantain frz: s'a ȣitat a se пȣнe în aчest вo-kaвȣлap kȣm шi aлteлe.

цeлea, aȣ̆ dat нȣme itaлiaн лa пpodȣkte aлe Daчieĭ. Пpe-kȣm sпpe пiлdъ, în Daчia нȣ kpeшe лaȣpe (dafin). Be-niнd pomъniĭ aчi, aȣ̆ въzȣt вȣpiaнa a kъpia фpȣнze seamънъ kȣ лaȣpeлe (dafinȣл) шi a нȣmito лaȣp; dȣпe kъte вa цe-нepaцiĭ s'a лeцiȣit aчeastъ нȣmipe a se da aчeшiĭ вȣpieнĭ; maĭ пe ȣpmъ stpeneпoцiĭ чeлop d'ън tъѣ̆ pomънĭ нe maĭ въzънd лaȣpeлe чeл adeвъpat, kънd лi s'a adȣs de vînzape din цъpiлe гpeчeшĭ, лa чea din tъѣ̆ вedepe a tpeвȣit sъ în-trевe пe нeгȣцъtop kȣm se kiamъ aчea фpȣнzъ; aчesta фiiнd гpek saȣ̆ pomънȣ̆ чe a adȣs плaнta din Гpeчia a sпȣs kъ se нȣmeшe d a f i n ȣ̆. Aшa 'шĭ a фъkȣt Romънȣл o лimвъ în kape л a ȣ p e sъ înseмнeze пpodȣktȣл Daчieĭ шi d a f i n пe aл Гpeчieĭ шi Itaлieĭ. Asфeл чepчetънd aфлъm пpiчiнa opĭ ȣнde вom вedea o deoseвipe între aчeste doъ diaлekte лa нȣmipea mineрaлeлop плaнteлop шi animaлeлop. Aчeastъ deoseвipe o aфлъm maĭ mȣлt лa пasepĭ шi пeшĭ; пeнtpȣ kъ пasepiлe шi пeшiĭ aчestop doъ kлime saȣ̆ пъmънtȣpĭ sȣнt maĭ mȣлt deoseвite.

Nota la xii.

Ɨн artikoлȣл despre timпȣ̆, daka aфлъm вopвeлe в p e m e, ч a s, sфept, aфлъm шi пpiчiнa întpȣdȣчepiĭ лop: kȣ întpȣ-dȣчepea kъpцiлop sлaвe în вisepiчĭ s'a întpȣdȣs шi чeasлo-вȣл kȣ чeasȣpiлe; dȣпe чeasȣpĭ aȣ̆ venit шi sфeptȣpiлe; в p e m e s'a întpȣdȣs kȣ oвiчeȣл лimвiĭ sлaвe kȣm s'a întpȣdȣs шi лa pomъniĭ din Maчedonia k e p o, oвiчнȣindȣse kȣ лimвa гpe-чeaskъ. Beak, пeнtpȣ kъ se aфлъ în вokaвȣлapȣл sлaв нȣ este вopвъ sлaвъ; чi пpiчiнa este kъ toate нopoadeлe aȣ̆ a-чeeaшĭ opiцiнъ, шi лimвiлe s'aȣ̆ фъkȣt dȣпe despъpцipea нo-poadeлop, dȣпe kлime шi imitaцiĭ aлe natȣpeĭ. Kȣ toate kъ нo-

роаdеле 'шї аў фъкѕt deosebite лімбї, însъ în фіе-kare афлъ чіnева semne, елеmente шї dовеzї къ о лімбъ аў авѕt оаменії ла începѕt. Asфел афлъm ἀμνὸς гречеще, ἀγνὸς agnus латінеще, агнеңъ sлавонеще, agnello italieneще, agneau фрањџозеще, gnelu romъneще; asфел афлъ чінева шї верѕл dare ла мѕлtе лімбї къ se asеаmъnъ: δίδειν, dare, дашъ, donner. Asфел веdem шї ворва веаkў, de ѕnde віne векѕіре, векѕіt, шї veccu, франџозеще kѕm шї weak енглезеще. Dar se афлъ шї în diksionarѕл sлав, че ne пasъ? Limва romъneаskъ нѕ е sлавъ шї însѕшї d'ar авеа ворве kѕрате sлаве sѕвt формъ saў tіпї рѕмъnеџї, ne kѕm de вор авеа nіще ворве аша de џенерале.

Nота la XIII.

Am arъtat kъtъ înфлѕinџъ a авѕt skimвarea релііџіеї шї întrѕdѕчerea maї ла ѕрмъ a kърџілор sлаве în termeniї теолоџіеї: kѕ toate ворвеле че a пъstrat Romъnѕл în skелеtѕл Kredinџеї, însъ tot s'аў вîrît шї челе ѕрмъtоre пrекѕm:

Preчista	Madonna
Sфîntѕл Dѕх	Spirito Santo
Raiў	Paradiso
Mîntѕire	Saлѕte
Isповеdanie	Confessione
Dѕховnik	Confessore

ш ч л:

Iadў, botezў, aiasmъ, metanie sѕnt ворве гречещі: ᾅδης, (i) de sѕвt (a) ла noї se чiteще фъкъndѕse diftonгѕл ia; βάπτισμα (a) s'a фъkѕt (o) kare se întъmплъ des în лімба sлавъ, (i) s'a фъkѕt (e) пъnъ a аџѕns botesma, botesma, botez.

Nота la XIV.

Daka ла nѕmеле a мѕлtor serвъtorї se вeдў оаре kare skimвърї, deosевіrea este în фras iar nѕ în materie. Sпre pілdъ: Romъnѕл ziче Maїka Domnѕлѕї; italianѕл Doamna mea, Madonna; ѕnѕл ziче Dѕminika флоріілор шї алtѕл a stълпъріlор: delle palme; ѕnѕл ziче înълџerea, алtѕл ascensione; ѕnѕл addormirea, алtѕл assunzione; ш ч л: Nѕ e mirare daka шї în artikoлѕл ачesta 'шї a лъsat ѕnde шї ѕnde лімба sлавъ ѕрмеле saле, къчї a trekѕt шї s'a zъвовіt kъte ва вreme în Біserika Romъnѕлѕї. Пре лъngъ aчestea se maї фаче ачeastъ вѕгаre de seamъ, kъ sървъtoriле челе векї але romъnілор sѕnt: Satѕrnea, че пъnъ în zioa de astъzї se serвеazъ în аџѕnѕл anѕлѕї nѕоў, kъtъndѕ'шї romъnії în фелѕrimї de kiпѕrї norokѕл; џоіле dѕпе Паџї toate, în kare se чinsteще Жоіе tѕnъtorѕл pentrѕ фѕлџere шї гrindinъ; џоkѕл kълѕшаrілор, în kare se serвеazъ adдѕчerea aminte a џоkѕлѕї лѕї Romѕлѕ ла ръпіrea Sавінелор, шї алtеле мѕлtе kare se афлъ înръдъчinate între sъtenї maї мѕлt de kъt sървъtoriле візеrічії.

Nота la XVI.

În artikoлѕл pentrѕ arte шtiinџе шї meшеџѕгѕрї este фоarte sъракъ лімба норodѕлѕї romъn, adikъ nѕ este nічї maї пе џоs nічї maї înainte de kъt лімба orї kърѕї norod. Atъџia termenї de шtiinџe, arte, шї meшешѕгѕрї шtie sъteanѕл romъn kъџї шtie шї sъteanѕл гrek, франџез italian neamџ.... Noї пъnъ akѕm n'am ворвіt de лімба лiterаџілор romъnї, чї de a nопорѕлѕї Daчieї. Literаџії îшї

фak sinгȣrĭ termeniĭ kъnd doвîndesk ideiлe, ши лȣmea se ia dȣпe aчeia kari aȣ̆ dat лimвiĭ niцe termenĭ ши niцe фorme потrivite пe фirea eĭ.

Nota la xvii.

Orĭ kъt de nekȣлtiвatъ a фost deлa o вreme înkoaчĭ arta armeлor între romъnĭ, însъ dȣпe termeniĭ чe se въd însemnaцĭ în desпърцirea xvii. se вede kȣrat skeлetȣл aчeцiĭ arte фoarte deплinit ши în stare a înkiea kaпitoлeлe Arteĭ miлitare.

Nota despre ajectivi.

Toate însemnъriлe чe s'aȣ̆ фъkȣt пentrȣ sȣвstantiвĭ, aчeлeaшĭ se пot aплika ши лa adжektiвĭ. De вom îmпърцĭ фeлȣл aчesta de вorвe în фiziчe пre kȣm aлв, roшȣ, strъmв, rotȣnd, dȣлчe, akrȣ, kaлd, reчe шчл: ши în moraлe пrekȣm: вȣn, reȣ̆, krȣd, влъnd шчл: вedem în artikoлȣл adжekti-viлor kъ чeĭ фiziчĭ sȣnt maĭ mȣлцĭ de kъt чeĭ moraлĭ. Пriчina este tot aчeea чe am въzȣt ши лa sȣвstantiвiĭ moraлĭ. Чe se atinцe însъ de adжektiвiĭ nȣmeraлĭ, în aчestea aȣ̆ фost maĭ фiлosoфĭ romъniĭ de kъt toate naцiiлe, kъчĭ în toцĭ termeniĭ nȣmeraлĭ se вede aплikatъ sistema zeчimaлъ. Romъnȣл asфeл чiteшe nȣmeriлe în tokmaĭ dȣпe treaпta ши пreцȣл лor. Baцe чineвa de seamъ kъ în лimвa romъnъ фie-kare treaпtъ de цiфre sпre stъnгa ia ȣn nȣme aл sъȣ̆ ши nȣ se maĭ skimвъ, dȣпe kȣm nȣ se skimвъ niчĭ пreцȣл цiфreĭ: sпre пiлdъ ȣnimĭ, zeчĭ, sȣte, miĭ... Kъnd Romъnȣл чiteшe 20, este фoarte konsekȣent kȣ sistema zeчimaлъ ши ziчe doъ-zeчĭ, adikъ kȣm am ziчe гreчeшe δύο δέκα, saȣ̆ δεκάδες, în фranцozeшe deu dix. În вreme чe гrekȣл, лatinȣл, itaлianȣл, фranцezȣл шчл: чiteшe nȣmъrȣл strikat пrintr'o înвoire rъȣ̆ întrȣdȣsъ ши лeцȣitъ фъrъ a koresпȣnde kȣ фiлosoфia sistemeĭ zeчimaлe. 30, 40... 85 se чitesk rȣmъneшe treĭzeчĭ, пatrȣ-zeчĭ, oпtzeчĭ ши чinчĭ; 100, 200, 374 se чitesk o sȣtъ, doъ sȣte, treĭ sȣte шaпte zeчĭ ши пatrȣ; 1000, 2000, 3496, se чitesk o mie, doъ miĭ, treĭ miĭ пatrȣ sȣte noъ zezĭ ши шase. Askȣлte чine вa пe фranцez kȣm чiteшe nȣmъrȣл aчesta din ȣrmъ ши aлteлe mȣлte: askȣлte ши пe гrek ши пe Itaлian шчл: фranцezȣл ziчe treĭ miĭ, пatrȣ sȣte пatrȣ-doъ-zeчĭ, zeчe ши шase; itaлianȣл чiteшe kaши гrekȣл dȣпe o înвoire iar nȣ dȣпe sistema ши фiлosoфia nȣmeraцieĭ. Atȣnчĭ ar simцi гrekȣл nȣmeraцia romъneaskъ, kъnd ar вedea kъ romъnȣл чiteшe nȣmъrȣл de sȣs: τρεῖς χιλιάδες, τέσσαρες ἑκατοντάδες, ἐννέα δεκάδες, καὶ ἕξ, ши фranцezȣл atȣnчĭ s'ar вedea kъt e de înaпoiat întrȣ înвъцъtȣra aritmetiчeĭ ши aлцeвriĭ (neпotriвindȣse лimвa kȣ deфiniцiiлe чe dъ) kъnd ar aфлa kъ romъnȣл чiteшe asemenea nȣmere: trois mille, quatre-cents, neuf-dixs et six.

Pentru verbi.

Пentrȣ лȣkrъriлe чe neînчetat aȣ̆ aвȣt romъniĭ, пentrȣ aчeлea aȣ̆ пъstrat ши вerвiĭ de oriцinъ лatinъ; лa kъte лȣkrъrĭ însъ s'aȣ̆ amestekat strъiniĭ orĭ întrodȣkъndȣлe saȣ̆ inфлȣind kȣ sȣпerioritatea, akoлo 'шĭ aȣ̆ dat eĭ nȣmiriлe лor. Пiлdъ пroasпътъ aвem de kȣrînd пe rȣшĭ: kъцĭ вerвĭ nȣ ne aȣ̆ лъsat în administraцie ши miлiцie; însъ kȣлtiвatoriĭ лimвiĭ вor aлeцe ши пreфeri пe чeĭ чe sȣnt tot de ȣn neam ши фeл kȣ вerвiĭ чeiлaлцĭ aĭ лimвiĭ.

OBSERVATII GENERALE

Пeste 1300 de вoрве maĭ de rъdъчinъ, kare ar пꙋtea слꙋӂi ka niшe tꙋлпine лa maĭ mꙋлte ramꙋre de вoрве чe пot sъ înkiee фaмiлiĭ, s'aŭ adꙋnat în вokaвꙋлarꙋл чe 'л am înфъцiшat чititoriлor.

Ka sъ îmmꙋлцim dintr'o вoрвъ saŭ tꙋлпinъ radikaлъ maĭ mꙋлte ramꙋre, aвem doъ miӂлoaчe: ꙋnꙋл aл deriвaцieĭ шi aлtꙋл aл kompꙋneriĭ. Aл deriвaцieĭ пrekꙋm deлa bunu, bunêtate, buneçe, bonaçâ, bunicâ шчл: шi aл kompoziцieĭ, kъnd din doъ вoрве saŭ dintr'o вoрвъ шi пrepoziцiĭ фaчem aлte вoрве; пrekꙋm scriere, pre-scriere, pro-scriere, des-criere, în-scriere, sub-scriere.

Пrin aчeste doъ miӂлoaчe în toate лimвiлe se îmmꙋлцesk вoрвeлe, în kъt în лimвa noastrъ nꙋmaĭ din вoрвeлe arъtate în вokaвꙋлarꙋл aчesta пꙋtem фaчe пeste 17 miĭ вoрве de oriӂinъ лatinъ, a kъrora saŭ rъdъчina se aфлъ în лimвa romъneaskъ, saŭ maĭ mꙋлte ramꙋrĭ фъrъ rъdъчinъ kare, neфiind întreвꙋinцate din пriчina лiпseĭ ideiлor, akꙋm îшĭ пot лꙋa лokꙋл лor în diksionarꙋл romъnesk шi a se întreвꙋinцa în kъrцiлe aꙋtoriлor romъnĭ.

Sпre a фi maĭ вine înцeлeшĭ вom, adꙋчe aчi kъteвa вoрве de rъdъчinъ din kare вom пrodꙋчe toate вoрвeлe чe se пot фaчe пrin deriвaцie шi kompꙋnere. Kꙋ aчeasta arъtъnd kꙋm se îmmꙋлцesk вoрвeлe шi se aвꙋцeшe лimвa, într'aчeaшĭ вreme вom arъta шi kiпꙋл deriвaцieĭ шi kompꙋneriĭ вoрвeлor kъ este maĭ tot aчeлa лa amъndoъ diaлekteлe, kare doвedesk kъ фak ꙋna шi aчeaшĭ лimвъ.

Aвъnd o вoрвъ de rъdъчinъ, фaчem dintr'ъnsa dꙋпъ treвꙋinцъ шi dꙋпe natꙋra ideeĭ, o фamiлie de вoрве dꙋпe kꙋm se вa вedea; dar ka sъ înлesnim пe чetitor лa înцeлeсꙋл фieшĭ kъriia вoрве, addꙋчem desлꙋшiriлe ꙋrmъtoare:

Ka sъ ia o dee o deosiвitъ nꙋanцъ saŭ o aлtъ însъmnare reлatiвъ kꙋ sine, ne întreвꙋinцъm kꙋ niшe пъrtiчeлe пe kare, пe ꙋneлe лe пꙋnem înaintea rъdъчineĭ шi aлteлe dꙋпe rъdъчinъ. Пe чeлe d'ъntъĭŭ лe вom nꙋmi пrepoziцiĭ în kompoziцie, шi пe чeлe d'adoiлa: dꙋпepoziцiĭ, saŭ фinaлe, orĭ terminaцiĭ.

Пrepoziцiĭ sꙋnt чeлe ꙋrmъtoare:

1° A, AB шi ABS, чe are aчeaшĭ пꙋtere kꙋ ἀπὸ grecesk: шi însemneazъ ꙋn фeл traцere aфarъ, ꙋn фeл de miшkare de akoлo în koaчĭ, шi adesea korъsпꙋnde kꙋ (în). AB se вede întreг nꙋmaĭ kъnd вine dꙋпe dъnsꙋл 'o вokaлъ, iar лa aлte întъmплъrĭ se skimвъ b în konsona чe ꙋrmeazъ: kꙋm urire aburire, punere appunere, tragere attragere, abstracţie, nobilire, annobilire, (înnobilire).

2° AD, чe însemneazъ asemenea miшkare шi korъsпꙋnde kꙋ (лa) шi πρὸς; kꙋm unu, adunu, adikъ ꙋnesk LA ꙋn лok, ducu adducu; apâ, apare, adâpare, (duce şau da la apâ).

3° ANTE, чe însemneazъ nainte; kꙋm: camerâ antecamerâ, cedere, (de ꙋnde пꙋrчedere) antecedere.

4° CON, co, шi cu, (de o пꙋtere kꙋ ξυν grecesk *) чe însemneazъ înпreꙋnъ; kꙋm: tenire contenire, giurare, congiurare, prindere, coprindere шi cuprindere.

5° DE, чe însemneazъ пentrꙋ saŭ miшkare de aчi nainte, шi kam koresпꙋnde kꙋ greчeskꙋл περὶ; kꙋm: prindere, deprindere, scriere descriere, ducere, deduчere.

* Prepositia ξυν, se scie que este κσυν, scoţîndu pe κ, remâne συν, scoţîndu pe σ, remâne κυν, de unde κύντερος; κυν pronunţatu latinesce, face cun, de unde cu românescu.

6° DES, DIS, ши DI че însemneazъ лînsъ ideeĭ че вrem sъ arъtъm saў ұn лұkrұ înпrotiвъ de ideea че вrem sъ sпұnem, kұm: frêu, desfrêu (adikъ фъrъ freў); fiinçare desfiinçare: DI însemneazъ desпъrцire saў depъrtare ши korresпұnde kұ грeчeskұл διὰ: stare, stançâ, distançâ; ferire, ferinçâ, diferinçâ, pârţire despârţire *.

7° ES, saў s, че este de o пұtere kұ ἐκ, saў ἐξ грeчesk, ши însemneazъ aфarъ, saў лînsъ de чeвa, kұm: ire eş-ire (a merцe saў a фaче iĭ aфarъ **); punere, spunere (a пұne aфarъ ideea saў kұвîntұл); minte, mintitu, smintitu. (aфarъ din minte).

8° IN, че însemneazъ în лъұntrұ; kұm bunêtâţire înbunêtâţire, flare înflare (a въгa вînt în лъұntrұ).

9° OB, kare skimвъ пe b în konsona че ұrmeazъ dұпe sine ши însemneazъ maĭ mұлt înпrotiвъ, o miшkare saў înпinцere deлa noĭ înainte; (korresпұnde kұ κατὰ) kұm morîre, ommorîre, cidere, occidere saў uccidere, punere oppunere (пұnere deпarte de noĭ, înпrotiвire, лъsare aфarъ).

10° PRE, че însemneazъ kъnd înainte пre kұm sciinçâ, presciinçâ; kъnd repetiцie saў înnoire kұm facere prefacere; kъnd asұпra, пrekұm dicatu predicatu, dicâ predica, (ziчere kұвînt asұпra ұneĭ пriчini).

11° PRO, че însemneazъ înainte în вreme saў în лokў; kұm vedere provedere, punere propunere.

---

* Ka sъ nұ amestekъm пe DE kұ DI, kұm se фaче de Itaлienĭ ши Moлdaвĭ, вom arъta kiar din фirea лor, kұm ши dұпe însemnarea în лiмвa лatinъ kъ DE, korresпұnde kұ περὶ; kұm: descriere, περιγραφειν; iar DI, kұ διὰ; kұm: distançâ, διάςημα.

** Ideea merцeriĭ saў пъшiriĭ maĭ лa toцĭ oameniĭ se esпrimъ kұ strigarea iii! de ұnde ἴημι грeчesk, ire rұmъnesk, de ұnde ши modұл порұnчitor: iĭ, adikъ merцĭ.

12° RE, че însemneazъ repetiцie, saў înnoire kұm: sârire resârire, mânere remânere; saў înaпoĭ: ducere reducere.

13° RES, че însemneazъ neraцie, ұrъ ши înaпoĭ; kұm: simţire rêssimţire, bunare resbunere, platâ resplata; ши aлte orĭ koвîrшire; kұm batere rêsbatere.

14° STRA че are maĭ aчeaшĭ пұtere kұ RES: batere resbetere strâbare, ши însemneazъ koвîrшire saў de koлo пъnъ dinkoлo.

15° SUB, че însemneazъ dedesұвt, ши skimвъ пe b în konsoana ұrmъtoare: kұm punere suppunere, ferire sufferire, alternu subalternu.

16° TRA ши TRI че este maĭ de o пұtere kұ STRA, însemnъnd kъte o datъ ши пreфъчeрe kұm: ducere trâducere, dare, trâdare; mitere, trimitere.

17° INTRE saў INTER, a kъrұia adъұgire nұmaĭ îĭ aratъ ши însemnarea: vorbire întrevorbire, prindere intreprindere.

Iar Dұпeпozițiiлe saў terminaцiiлe sұnt чeлe ұrmъtoare:

1° ORU, че aratъ o пersoanъ kare фaче orĭ лұkreazъ чeвa; kұm seriere, scriitoru, (че scrie).

2° ORIU, че aratъ ұn лokў ұnde se фaче saў se лұkreazъ чeвa: sriere scriitoriu, laborare laboratoriu, dormire dormitoriu.

3° Чeлe în ORU, skimвъndұse în URA, aratъ ideea saў însemnarea вerвұлұĭ пersonificatъ, ka sъ zik asфeл, kare пersonificaцie saў este aktiвъ пrekұm deлa nascere, nascâtoru, пria пreskұrtare natoru, natură, saў este пasiвъ, kұm facere fâcêtoru, fâptoru, fâpturâ.

4° MÎNTU, ши MENTU are maĭ aчea însemnare kұ URA; kұm coborâmîntu coborâtura, înjurâmîntu înjureturâ; kұ toate kъ чeлe în URA scamъnъ чeвa maĭ пasiвe. Aлeцerea din aчeste doъ terminaцiĭ stъ лa ұrekea ши гұstұл skriitorұлұĭ

ші ла întъmпinъл konsoaneлor че se афлъ în ворва de rъdъчinъ.

5° ATU, ITU, SU, ші UTU че, însemneazъ патimъ ші вreme trekytъ, kym: mîncare mancatu, audire auḑitu, înţelegere înţelesu, vedere vêḑutu.

6° Dела ачeste патry terminaцiї ші алtеле, de вom skoate пе u, ші вom adъoгa пе IE, se фak алte ворве, прin kare, ideea ia o фiinцъ metaфizikъ saў moraлъ, пrekym: declamatu declamatie, misu trimisu commisu commisie, productu producţie. Ачeste terminaцiї în лatineщe synt în io, ші dyпe idioma de обще a лimвiї romъneщї, фъkъnd nyminatiвyл ka în аблatiв, ar treвyi sъ se фakъ IONE saў IUNE: educatio, educaţione, educâţiune, educâciune; însъ în ачestea ka ші în алtеле 'шї a пъstrat лimвa rymъneaskъ maї mylt de kъt челе лалte лimвї, însyшirї але лimвiї че se skria o datъ în Roma.

7° OSU, че însemneazъ o aвere în sine a ideeї ші kare se anaлiseazъ ky: плin de, saў ky пrепoziцie ky; kym: lumină, luminosu (че are лyminъ, плin de лyminъ saў ky лyminъ); noru, norosu (ky norї saў плinї de norї).

8° ALU ші ILU, че însemneazъ o пosesie ші kare se anaлiseazъ maї adesea în kazyл цenetiв; kym locu, localu (ал лokyлyї); grâmaticâ, gramaticalu (de гръmatikъ); facere, facilu (de фъkyt, adikъ лesne).

9° IVU че este maї de o пytere ky ALU ші ILU, ky deoseвire kъ maї adesea ALU se anaлiseazъ în цenetiвyл ky artikoл ші IVU, фъrъ artikoл; kym: guvernu localu (гyвernyл лokyлyї) caḑu nominativu (kazu de numire).

10° BILU, че însemneazъ kaпачitate ші se anaлiseazъ ky пytinчios, вyn, пriimitor de...; kym: simţire, simtibilu, mutare mutabilu (пriimitor, пytinчios de a se muta).

11° TATE, kare пersoniфikъ kyaлitatea ажektiвiлor поziтiвe; kym: bunu bunêtate; kym ші kyaлitъцiле arъtate

прin ажektiвеле terminate în OSU, ALU, ILU, BILU; generosu generositate, moralu moraлitate, facilu, facilitate, simţibilu simţibilitate...

12° ICU, че aratъ o пosesie ka ші челе în ALU ші IVU, ші se anaлiseazъ iar în цenetiв; kym poetu, poeticu (de пoesiї) musâ musicu. Ачeastъ terminaцie este гreчeaskъ.

13° ESCU, че aratъ iar o пosesie; kym: cavaleru cavalerescu, pittoru (zyгrawy) pittorescu.

14° IME, че însemneazъ o adynatъ ла yn лokў de maї myлцї oamenї saў kyaлitъцї; kym: boieru boierime, june junime, neguţâtoru neguţâtorime.

15° ETU че însemneazъ o adynatъ de пomї, kym: frasinu frasinetu, pomu pometu.... Ачeste doъ terminaцiї în IME ші ETU se nymesk kоллektiвe.

16° INÇA ші ANÇA, kare пersoniфikъ ideea saў inфinitiвyл ynyї verв; kym credere credinçâ, aliare aliançâ, provedere provedinçâ, constare constança. TATE пersoniфikъ ажektiвiї, ші ÇA verвiї.

17° ARU, че însemneazъ maї mylt meserie; kym: pesce pescaru, lemnu lemnaru.

18° ACIU, че are maї ачecaшї însemnare ky ORU, kym: râpire râpitoru râpaciu, fugire fugâtoru fugaciu.

19° Пre лъnгъ ачestea se maї adaoгъ ші terminaцiiле kare mъresk saў mikшoreazъ; kym: omu, omoiu omuleţu kym ші челе фemeeщї kare synt myлte în лimвa noastrъ ka ші în itaлieneщe.

Sokotind o rъdъчinъ kare пoate sъ фie de natyrъ a пriimi toate пrепoziцiiле, aвem din trъnsa 17 ворве din kare пytem dedyчe din фie kare пъnъ ла 19 алte ворве skimвъnd terminaцia. Аша s'ar фаче ла treвyinцъ din tr'o rъdъчinъ o фamiлie пъnъ ла 327 ворве, toate пe înцелesyл Romъnyлyї, de ва вьга de seamъ ла însemnarea фie-kъria пrепoziцiї ші фie-kъria dyпепoziцiї.

Batere	Battere
bâtêtoru	battatore
bâtutu	battuto
bâtutâ	battuta
bâtêmintu	batimento
bâtêturâ	battitura
bâtâlie, bâtaie	battaglia
batalionu	battaglione
bâtâiorâ	battagliòla
bâtâiare	battagliare
bâtâiaşu	battagliatore
bâtâiatâ (amestecu)	battagliata
bâtâlierescu	battagliaresco
bâtâiosu	battaglieroso
bâtâiesce	battaglievolmente
batelatâ	battellata
bateletu	battelleto
batelu	battello
batelanţi	battellanti
bâtaiu	battaglio
baterie	batteria
bate-lânâ (batilanu	battilano
batauru	battiloro
bâtâie, baticoru	battito, batticore
abbatere...	abbattere...
desbatere...	disbattere...
combatere...	combattere...
rebatere...	ribattere...
strâbâtere...	strabattere...
resbatere	—

Binare	Binare
binare (i)	combinare
combinatoru	combinatore
combinatu	combinato.
combinaţie	combinazione
desbinare (1)	scombinare

Bunu	Buono
bunêtate	bontade, bonitade, bonità
buneçe	bonizia
bunicâ	nonna
bunaça	bonaccia
bunâçare	bonacciare
bunâçiosu	bonaccioso
bunariu	bonario
bunârietate	bonarietade
înbunare...	inbonire...
resbunare...	vendicare...
înbunâtâţire...	bonificare...
nebunu	pazzo
nebunie	pazzia
nebunaticu	scherzevole
nebunesce	pazzamente
strâbunu	bisavolo
bine	bene
binecuvîntare	benedire
beneficiu...	beneficio...
binevoinça...	benevolença
binevolu	benevole

(1) Desghinare, nu e îndoialâ quê este desbinare fâcêndu pe b, g ca la bine ghine.

Cadere	Cadere
caḑu	caso
câḑâtoru	—
caḑutu	caduto
caḑâturâ	cadimento, caduta
cadaveru	cadavero
cadavericu	cadaverico
cadaverosu	cadaveroso
cadinçâ	cadenza
cadetu	cadetto
scâdere...	scadere...
decâdinçâ	decadenza
precâdere	—
încâdere	incadere

Capere	Capere
capabilu	capace
capacitate	capacitá
încâpere	capere
începere	principiare
pricepere	percipere
concepere	concepere
principiu	principio
scâpare	scapare

Cernere	Cernere
cernitoru	cernitore
cernutu	cernuto
concernere	concernere
concerninçâ	concernenza
concernentu	concernente
descernere	discernere (scern:)
descernêtoru	discernitore
descernêmênt	discernimento
descerninçâ	discernenza

Certare	Certare
ceartâ	certame
concertare	concertare
concertatu	concertato
concertu	concerto
descertare	discerre (scerre)

Chiaru	Chiaro Clarus
chiarare	chiarare
chiareçe	chiarezza
chiarificare	chiarificare
chiarificaţie	chairificazione
chiaritate	chiaritâ
chiarinâ (hautbois)	chiarina
chiarurâ	chairore
chiaroscurare	chiaroscurare
chiaroscuru	chiaroscuro
dechiarare	dechiarare (di, dis, s)
dechiarire	dichiarire
declaratoriu	diclaratorio
dechiarâmîntu (s)	dichiaramento (s)
dechiaraţivu	dichiarativo
dechiaraţie	dichiarazione
schiaratoru	schiaratore
schiarea (o earbâ)	schiarea
preclaru	preclaro

Chiemare — Chiamare
Clamare

chiemâtoru	chiamatore
chiemată	chiamata
chiemâmîntu	chiamamento
declamare	declamare
declamatoru	declamatore
declamatoriu	declamatorio
declamaţie	declamazione
esclamare	esclamare
esclamatoru	esclamatore
esclamativu	esclamativo
esclamaţie	esclamazione
proclamare prochiemare	proclamare
proclamaţie	proclama
proclamatoru	proclamatore

Chidere — Chiudere
Cludere

închidere	inchiudere (clu)
închisu	inchiuso
inclusâ	inclusa
deschidere	dischiudere
conchidere	conchiudere (clu)
conclusie	conchiusione (clu)
concludentu	concludente
conclusivu	conclusivo
inclusivu	inclusivo
conclusu	concluso

Chinare — Chinare
Clinare

clinâ	china
clinâmînta	chinamento
clinâturâ	chinatura
clinatâ	chinata
acclinare	acchinare
declinare	declinare (chi) diclinare
declinaţie	declinazione
declinabilu	declinabile
declivâ	declive
declivitate	declività
închinare	inchinare
închinaţie	inchinazione
înclinare	inclinare
înclinabilu	inclinabile
înclinatu	inclinato
înclinaţie	inclinazione
schinierâ	schiniera

armâ spre apararea pulpeloru

Dare — Dare
Donare

datâ	data
daterie	dateria
datariu	datario
dâtâtoru	datore
dativu	dativo
datu	dato
daru	grazia
darnicu	generoso, liberale
datoru	debitore
datorie	debito
donaţie danie	donazione
donatoru dânuitoru	donatore
donatoriu	donatorio
donativu	donativo
donaturâ	donatura
addaosu....	aggiunta
condonare (iertare)	condonare
condonatoru	condonatore
condonabilu	condonabile
condonaţie	condonazione
desdare (coborîre)	disdare
predare	predare
prêdâ	preda
prêdaciu	predace
prêdâmîntu	predamento
prêdâtoru	predatore
dedare	addarsi
sdatu	sdato
editoru	editore
ediţie	edizione
stradâ	srada
strâdare	stradare
strâdanie...	diligenza
trâdare	tradire

Dormire — Dormire

dormitoru	dormitore
dormitoriu	domitorio
dormiturâ	domitura
dormiţie	dormitione
dormitare	dormigliare
dormaciu	dormalfuoco
addormire	— addormentare (in)
addormitare...	addormentare...
addormitu	indormito
condormire	condormire (lat.

redormire	raddormentare
întredormire	sonnecchiare sonneforare

Ducere — Ducere

ducâ	duca
ducesâ	duchessa
ducatu	ducato
ducâtoru	duttore
ducêturâ	—
ducie	ducea
ducalu	ducale
adducere-oru	— adducitore
conducere	conducere
conducêtoru	conducitore conduttore
condutâ	condotto
conducevolu	conducevole
conducibilu	conducibile
conducêmîntu	conducimento
deducere (se)	dedurre (si)
dedusu	dedotto
deducţie	deduzione
întroducere (in)	introducere
întroducibilu	introducibile
întroducêmîntu	introducamento
întroducêtoru	introducitore
întroducţie	introduzione
producere	producere
productu	produtto
productivu	produttivo
producentu	producente
producêtoru (autoru)	producitore
productie	produzione

reducere	reducere (ri)
reducêmîntu	reducimento
reductivu	reduttivo
reductibilu	reduttibile
reducţie	reduzione
traducere	tradurre
traducêtoru	traducitore traduttore
traducţie	traduzione
educare	educare
educâtoru	educatore
educaţie	educazione

FACERE **FARE**
(facere, lat.)

facilu (de fâcutu)	facile
facilitate	facilità
facilitare	facilitare
difficilu	difficile
face-reu	facimale
fâcêmîntu	facimento
facinorosu (procletu)	facinoroso
fâcêtoru	facitore
facultate	facultà
facultosu	facultoso
facultativu	facaltativo
facendieru	faccendiere
façâ	faccia, facie
fâçatâ	facciata
fachinu (hamalu)	facchino
fachinerie	facchineria
faceţie	facezia
facibilu	facitojo
affacere	affare
confacere (se)	confarsi
confâcinçâ	confacenza
confacibilu	confacevole
desfacere	disfare
desfatâ	disfata
desfâcêtoru	disfacitore
prefacere	riparare
prefaçâ	prefazio
prefatu	prefato
refacere	rifare
refâcêtoru	rifacitore
refâcêturâ	rifacimento
strâfacere	strafare

şi tôte quele cu ficare, cum: clarificare..., calcificare..., verificare..., etc.

FERIRE **FERIRE**
(subt alta însemnare)

conferire	conferire
conferînçâ	conferenza
conferentu	conferente
deferire	deferire
deferinçâ	deferenza
deferentu	deferente
differire	differire
differêmîntu	differimento
differentu	differente
differinçâ	differenza
differençialu	differenziale
differençiare	differenziare
înferire...	inferire...
preferire	preferire
preferinçâ	preferenza
preferibilu	preferibile

preferêmîntu	preferimento
proferire	proferire
referire	referire
referendaru	referendario
referêmîntu	referimento
sufferire	sofferire
sufferitoru	sofferitore
sufferinçâ	sofferenza
sufferibilu	sofferevole
sufferêmîntu	sofferimento
strâferire	traferire

FLARE

flatâ	flato
flatuosu	flatuoso
flatuositate	flatuosità
flautu....	flauto....
afflare	trovare
afflâtoru	trovatore
conflare	conflare (lat.)
gonfare	gonfiare
conflatu	conflato
conflâturâ	—
conflâtoru	conflator (lat.)
conflâtoriu	conflatorium (lat.
înflare	gonfiare
înflâturâ	inflazione
înflatu	infiato
proflare	proflare (lat.)
sufflare	soffiare
sufflâtoru	soffiatore
sufflâturâ	soffiatura
sufflâtoriu	—
suffletu	anima > ἄνεμος
resufflare	respirare
resuffletu	soffiamento
resufflâturâ	respirazione
resufflativu	respirativo
desînflare	sgonfiare

FRÊU **FRENO**

frênare	frenare
frênaru	frenajo
frênâtoru	frenatore
frênelâ	frenella
frênelu (aça de subt limbâ)	frenelo
affrênare (apune frêul,)	affrenare
înfrênare (a ţine înfrêu)	infrenare
înfrênâturâ	infrenamento
desfrêu	sfrenamento
desfrênare	disfrênare
renfrênare	raffrenare

LEGARE **LEGARE**
(legare, şi ligare lat.)

legâ	lega
legatoru	legatore
lagataru	legatario
legatu	legato
legâturâ	legatura
legâturiçâ	legatuzzo
legaţie	legazione
leganţâ	leganza
legâmîntu	legamento

lege	legge
legalu	legale
legalitate	legalità
legalizare	legalizzare
legalizaţie	legalizzazione
legislaţie	legislazione
legislatoru	legislatore
legislativu	legislativo
legislaturâ	legislatura
legistu	legista
legitimu	legittimo
legitimâ	legittima
legitimitate	legittimità
legitimare	legittimare
legitimamente	legittimamente
legitimaţie	legittimazione
lealu	leale
lealtate	lealtà
allegare	allegare
allegatoru	allegatore
allegâţie	allegazione
allegamîntu	allegamento
collegare	collegare
collegâ	collega
colleganţâ	coleganza
collegâmîntu	collegamento
collegatu	collegato
collegaţie	colegazione
collegiu	collegio
collegiare	collegiare
collegialu	—
collegiatâ	collegiata
delegare	delegare
delegatu	delegato
delegaţie	delegazione
deslegare	dislegare (di)
deslegalu	disleguale
desleanţâ	disleanza
elegantu	elegante

deslegatu, desnodat, uşoru

eleganţâ	eleganca
prelegare	prelegare (lat.)
prelegatu	—
relegare	relegare
religie	religione
religionaru	religionario
religiosu	religioso
religiositate	religiosità
nereligie....	irreligione
nelegiuire	delitto
nelegiuitu	exlex (lat.)

şi tôte quâte se terminâ în **legiu**; cum: privilegiu, sacrilegiu etc.

Legere	Legere (λέγειν)
lecţie	lezione
legendâ	leggenda
legendariu	leggendario
legiu	leggio
legie, legionu	legione
legionaru	legionario
allegere (διαλέγειν) *	eleggere
allegêtoru	elettore
allegibilu	eleggibile
allegibilitate	eleggibilità
allectivu	elettivo
allesu	eletto

* ἀπολέγειν.

allectoralu	elettorale
culegere (συλλέγειν)	— colleggere (lat.)
collectâ	colletta
collectivu	colletivo
collectoru	collettore
collectorie	collettoria
collecţie	collezione
collibetu	collibeto
prelegere	prelegere (lat.)
prelector	—
prelectu	—
relegere	rileggere
logica	logica
logicalu	logicale
logicu	logico
syllogismu	sillogismo (1)
prologu	prologo
prologare	prologare
prologistu	prologista
apologu	apologo
apologie	apologie
etc.	

şi tôte quele compuse din λόγος, que vine dela λέγω, λέγειν, λέγε-ν deric: lege-re.

Locu	Loco
locare	locare
lòcuire....	habitare....
locatoru	locatore
localu	locale
localitate	località
locandâ	locanda
locandieru	locandiere
locaţie	locazione
locuţu	luoghicciuolo
locuţie	locuzione
locotenentu	locotenente
locoteninţâ	locotenenza
lòcustâ	locusta
allocare	allocare
allocuţie	allocuzione
conlocare	collocare
conlocaţie	collocazione
conlocuţie	collocuzione
conlocâmînt	collocamento
elocuţie	elocuzione
deslocare	dislocare
deslocaţie	dislocazione dislogamento
relocare	rilogare
oblocu	—
oblocare	—
oblocuţie	—
oblocutoru	—
prelocare	—
prelocuţie	—
prelecţie	— (lat.)

Mitere	Mittere (lat.)
trimitere	inviare
trimisu	inviato
misie	missione
misionaru	misionario
amitere	amittere (lat.)

(1) συν = cun, de unde syllogismu = sullogismu.

amisie	amissio (lat.)
admitere	ammettere
commitere	comittere (lat.)
commisu	commiso
commisie	commissione
commisionaru	comissionario
commisariu	comissario
commisurâ	cimmissura (lat.
demitere	demittere
demisu	dimesso
demisie	demissione
emitere	emittere (lat.)
emisie	emissione
emisariu	emissario
ommitere	ommettere
ommisie	omissione
premitere	praemittere (lat.
premisu	praemissus —
promitere	promettere
promisie	promissione
compromitere	compromettere
compromisu	compromesso
remitere	remitterere (lat.
remisie	remissione
remisibilu	remissibile
transmitere	transmettere
transmisie	transmissione
transmisibilu	transmissibile

Murire	Morire
muritoru	—
moribondu	miribondo
mortu	morto
môrte	morte
mortalu	mortale
mortalitate	mortatità
mortesce	mortamente
mortêciune	morticino
mortiferu	mortifero
mortificu	mortifico
mortificare	mortificare
mortificaţie	mortificazione
mortoriu	mortorio
mortaru	mortajo
mortaliĭ (vesmintete de môrte)	mortalia (lat.)
mortuosu	mortuosus (lat.)
ammortare	ammortare
ammortamentu	ammortamento
ammorţire	ammortire
ammortizaţie	ammortizzazione
commurire	commorior (lat.)
desmorţire	—
smurire	smorire
smorţire (smolire)	smortire
smortu (smolitu)	smorto
smorturâ	smortore
ommorire	uccidere
ommoru	assassinio
premurire	premorire
premortu	premorto
remurire	—
remortu	rimorto
strâmorţire (leşinare)	stramortire
întremurire	tramortire

Mutare	Mutare
mutaţie	mutazione
mutâtoru	mutatore
mutâturâ	mutamento
mutabilu	mutabile
mutabilitate	mutabilità
mutâtoriu	mutatorium (lat.)
commutare	commutare
commutaţie	commutazione
commutabilu	commutabile
demutare	demutare (lat.)
demutaţie	demutatio —
promutare	promutare —
promut (prumut	promutum —
promutaţie	promutazione
remutare	rimutare
remutaţie	rimutazione
remutabilu	rimutevole
strâmutare	tramutare
stâmutaţie	tramutazione
strâmutabilu	

Nascere	Nascere
nâscâtoru	genitore
nascinçâ	nascenza
nâscêmîntu	nascimento
nascibilu	nascibilis (lat.)
nâscutu natu *	nato, natus (lat.)
natura	natura
naturalu	nanturale
naturare	naturare
naturalizare	naturalizzare
naturalizatu	naturalizzato
naturalitate	naturalità
naturaliu-ĭ	naturalia (lat.)
natalu	natale
nataliţiĭ	natalitia (lat.)
nativu	nativo
nativitate	natività
naturalificare	naturalificare (lat.)
naţie	nazione
naţionalu	nazionale
naţionalitate	nazionalità
adnatu (nâscutu dupò testamentul' pârinţiloru)	adnatus (lat.)
cumnatu	cognato
cumnâţie	cognatione
connascere	connascere
connâscutu	connatus (lat.)
connaturalu	connaturale
connaturare	connaturare
connaţionalu	conationale
desnaturare	disnaturare
desnaturatu	disnaturato
desnaturalizatu	disnaturalizzato
înnascere	innascor (lat.)
înnâscutu	innato
obnatu	obnatus (lat.)
pronâscutu	pronatus (lat.)
renascere...	renascere...

* Natu, plr: naţi + Romae = Romanaţi = nâscuţi la Roma.

Nôscere	Noscere
notu	notus (lat.)
notâ	nota
notabilu	notabile
notabilitate	notabilità
notaru	notaro

notare	notare
notârie	notarea, noteria
notariatu	notariato
notevolu	notevole
notificare	notificare
notificaţie	notificazione
notiţie	notizia
noţie	nozione
nobilu	nobile
nobilitate	nomilità
nobilime	— (nobilitame)
nobilire	annobilire
nobilitare	nobilitare
nobilismu (1)	—
nunţie	nunzia
nunţiu	nunzio
nunţiare	nunziare
nuntiatu	nunziato
nunţiaturâ	nunziatura
internunţiu	internunzio
nuntâ...	noce...
annotare	annotare
annotaţie	annotazione
annunţiare	annunziare
annunţiatoru	annunziatore
annunţiaturâ	annunziatura
annunţie	annunzio
cunôscere	conoscere
cunoscincâ	connoscenza
cunoscibilu	conoscibile
cunoscêtoru	conoscitore
cunoscêturâ	conoscitura
connubiu	connubio

(1) Nobilismul' este un barbarismu în limba latinâ.

connubialu	connubiale
connubilu	connubile
denotare	denotare
denotaţie	denotatione
denunţiare	denunziane
denunţie	denunzia
desnobilire	snobilire
desnobilitare	snobilitare
ignorare	ignorare
ignorantu	ignorante
ignorançâ	ignoranza
incognitu	incognito
prenotare	prenotare
prenoţie	prenozione
obnunţiare	obnuntiare (lat.
obnunţiaţie	obnuntiatio (lat.
prenunţiare	prenunziare
prenôscere	praenoscere (lat.
prenotatu	praenotatus (lat.
prenoţie	praenotio —
pronôscere	—
pronosticu	pronostico
pronosticare	pronosticare
pronosticatoru	ponosticatore
ponoscinçâ	pronosticanza
pronubu	pronubo
pronunţiare	pronunziare
pronunţie	pronunzia
pronunţiatoru	pronunziatore
renunţiare	renunziare
renunţie	renunzia
renunţiu	renuntius (lat.)
renobilire	rannobilire.
necunoscutu	ignoto, ignorato
necunoscinçâ	(inconisciuto)

Parare	Parare
appârare	apparare
(cu alta însemnare).	
comparare	comparare
comparativu	comparativo
comparabilu	comparabile
comparaţie	comparazione
preparare	preparare
preparaţie	preparazione
preparativu	preparativo
preparatoriu	preparatorio
reparare	reparare
reparaţie	reparazione
reparatoru	reparatore
reparabilu	reparabile
suppârare	supparare (lat.
(cu alta însemnare)	

Parere	Parere
apparere	apparire
apparentu	apparente
apparinçâ	apparenza
apparimentu	apparimento
appariţie	apparizione
compârere	comparire
comparinçâ	comparita
compârutu	comparso
despârere	disparire
desparinçâ	disparenza
desparebilu	disparevole
transparentu	transparente
transparinçâ	transparenza

Parte	Parte
parţialu	parziale
parţialitate	parzialità
pârtenire	parzialeggiare
pâticea-le	particella
particulâ	particola
particularu	particolare
particularitate	particolarità
particularizare	particolarizzare
paticularizaţie	particolarizzazione
partisanu	partigiano
partiţie	patizione
pârţire	partire
pârţitoru	partitore
pârtâşire	parteggiare
participare	participare
participiu	participio
participançâ	paticipanza
partor	partor (lat.
partibilu	partibilis —
appartenere	appartenire
appartenincâ	appartenenza
appartamentu	appartamento
compârţire (se)	compartire (si)
compârtêşire	compartecipare
compartimentu	compartimento
compârţitoru	compartitore
depârtare (se)	departirsi
departamentu	dipartimento
depârtanca	dipartenza
departâ	dipartita
departe	indisparte
despârţire	dispartire

despârţire (se)	dispartirsi
despartitoru	dispatitore
împârţire....	partire....
repartire	ripartire
repartiţie	ripartigione
neînpârţibilu	imparlibile
nepârtenire	imparzialità
nepârtenitoru	imparziale

Pasu	Passo
pasare	passare
pasatâ	passata
pasere	passera
pasabilu	passabile
pasagiu	passagio
pasegiu	passegio
pasegiare	passegiare
pasegieru	passegiero
pâşire	marciare
pasaportu	passaporto
pasatempu	passatempo
appâsare	appressare
appasire	appassire
compasu	compasso
compasare	compassare
depasare	oltrapassare
propasu	propassus (lat.
propâşire	—
repasare	ripassare
spasu	spasso
spasare	spassare
strâpasare	trapassare
strâpasu	trapassamento (trepas)
strâpasabilu	trapassabile

Pes, Pede (lat.) Piede	
pedestru	pedester (lat
pedestrime	infanteria
pedicâ	pedica (lat.
împedicare	
pedâ (urma)	peda (lat.
pedalu (d'un picioru)	pedalis —
pedaneu	pedaneus —
pedariu (cavaleru)	pedarius —
pedâturâ (mêsura)	pedatura —
pedeplanâ	pedeplana —
pedulu	pedulis —
pedulâ (calçâminte)	pedulla —
pedestalu	piedestale

Perire	Perire
pericolu	pericolo
pericolosu	pericoloso
pericolare	pericolare
perisabilu	perissable (fr.
coperire	coprire
coperiturâ	copritura
coperemîntu	coprimento
copertâ	coperta
coperchiu	coperichio
coperchielâ	coperchiella
coportinâ	copertina
descoperire	discoprire

Rugare ∽	Rogare
rugaciune	rogâtio (lat.
rugâtoru	rogator —
rugâtoriu	rogatorium —
arrogare	arrogare
arrogantu	arrogante
arrogançâ	arroganza
derogare	derogare
derogatoriu	derogatorio
derogabilu	derogabile
derogaţie	derogazione
prerogare	praerogare (lat.
prerogaţie	prerogazione
prerogativâ	prerogativa
prorogare	prorogare
prorogaţie	prorogazione
prorogativâ	prorogativa
interrogare	interrogare

Rîdere	Ridere
rîsu	riso
risibilu	risibile
risibilitate	risibilità
ridiculu	ridicolo
didiculosu	ridicoloso
derîdere	deridere
derisie	derisione
derîdêtoru	deriditore
derisibilu	derisibile

Plere	Plere (lat.
plinu	pieno
plinêtate	pienitadine
plineçâ	pienezza
pleniluniu	plenilunio
plenipotentu	plenipotenziare
plenipotinçâ	plenipotenza
plenariu	plenario
plinire	
complinire	compiere
complinêturâ	compimento
complimentu	complimento
complimentare	complimentare
complimentosu	complimentoso
deplinire	
înplinire	
îndeplinire	remplir (fr.)
replinire	
înplere (umplere)	impiere

Portu	Porto
purtare	portare
purtâtoru	portatore
putâturâ	portatura
purtabilu	portabile
pôrtâ	porta
portiçâ	portella
portafoliu	portafogli
portatinâ	portatina
portatâ	portata
purtatilu	portatile
appurtare...	apportare...
comportu	comporto
compurtare (se)	comportaresi
compurtabilu	comportabile
deportaţie	deportazione
espurtare	esportare
esportaţie	esportazione
espurtabilu	esportabile
impurtare	importare
importaţie	importazione

importantu	importante
importançâ	importanza
importunare	importunare
importunu	importuno
importunitate	importunità
rapportu	rapportamento
rappurtare	rapportare
rappurtâtoru	rapportatore
rapportaţie	rapportazione
repurtare	riportare
transportu	transporto
transpurtare	transportare

Prindere	Prendere
prindêntoru	prenditore
apprindere	apprendere
coprindere	comprendere (lat.
deprindere	avvezzere
desprindere	—
reprindere	riprendere
surprindere	sorprendere
întreprindere	intraprendere

Pumnu	Pugno
pumnâ	pugna
pumnare	pugnare
pumnâtoru	pugnatore
pumnaciu	pugnace
pumnatoriu	pugnatorius (lat.
împunare	impugnare
împumnâturâ	impugnatura
împumnaţie	impugnazione
împumnabilu	impugnabile
propumnare	propugnare
propumnaţie	propugnazione
repumnare	repugnare (ri)
repumnançâ	repugnanza
repumnaţie	repugnazione

Punere	Ponere
punêtoru	ponitore
punêturâ	ponimento
pusu	posto
appusu	ponente
appuselu	ponentello
posiţie	posizione
positivu	positivo
positurâ	positurâ
postâ	posta
postilionu	postiglionene
appunere	tramontare
compunere	componere
compunêtoru	componitore
compunechiare	componicchiare
compunêmîntu	componimento
compositu	composito
composiţie	composizione
compositoru	compositore
compostâ	composta
depunere	deporre
depunentu	deponènto
depunêmîntu	deponimento
depositu	deposito
depositare	depositare
depositariu	depositario
depositerie	depositeria

espunere	esporre
espositoru	epositore
espusu	esposto
esposiţie	esposizione
spunere	sporre
spunêtoru	sponitore
dispunere	disporre
disposiţie	disposizione
împunere	imporre
împonentu	imponente
împunêtoru	imponitore
împunêmentu	imponimento
împosiţie	imposizione
oppunere	opporre
oppositoru	oppositore
oppositu	opposito
opposiţie	opposizione
prepunere	preporre
prepusu	preposto
(cu altâ însemnare)	
preposiţie	preposizione
propunere	proponere
propunêmîntu	proponimento
propositu	proposito
proposiţie	proposizione
propositura	propositura
repunere	riporre
(cu alta însemnare)	
repusu	riposto
reposare	riposare
reposatu	riposato
repositoriu	ripositorio
repausu	riposo
repostâ	riposta
suppunere	supporre
suppusu	supposto
supposiţie	supposizione
supponibilu	supponibile
suppositivu	suppositivo
transpunere	transporre
transposiţie	transposizione

Semnu	Segno
semnuţu	segnuzzo
semnare	segnare
semnâtoru	segnatore
semnâturâ	segnatura
semnariu	signarius (lat.
semnaţie	signatio —
semnâtoriu	signatorius —
semnalu	segnale
semnâlare	segnalare
semniferu (stegaru)	signifero
semnificare	significare
semnificançâ	significanza
semnificaţie	significazione
semnificativu	significativo
assemnare	assegnare
assemnaţie	assegnazione
assemnabilu	assegnabile
assemnâturâ	assegnamento
consemnâ	consegna
consemnare	consegnare (si)
consemnatoriu	consegnatorio
consemnaţie	consegnazione
desemnu	disegno
desemnare	disegnare
desemnâtoru	disegnatore

desemnâturâ	disegnatura
desemnetu	disegnetto
însemnâ	insegna
resignare	risegnare
resignaţie	risegnazione

SIMTIRE — SENTIRE

simţu	senso
simţitate	sensatezza
simtiment	sentimento
simtimentalu	sentimentale
simtimentalismu	—
simţiciune	sensazione
simţibilu	sensibile
simţibilitate	sensibilità
simţitivu	sensitivo
simţualu	sensuale
simţualitate	sensualità
simţitoru	sentitore
simţitoriu	sensorium
simţitâ	sentita
sentinçâ	sentenza
sentenţiare	santenziare
sentenţiosu	sentenzioso
sentinu	sentinus (lat.
simţiferu	sensifer —
simţificare	sentificare —
consimţire	consentire
consimtimentu	consentimento
consentaneu	consentaneo
presimţire	presentire
presimtimentu	presentimento
resimţire	risentire
rêssimţire	—
rêssimtimentu	rissentimento
strâsimţire	trasentire

SCRIERE — SCRIVERE

scriitoru	scrittore
sciitoriu	scritojo
scripturâ	scrittura
scripturalu	scritturale
scribu	scribe
conscriere	conscrivere
conscrisu	conscritto
descriere	descrivere
descriptivu	descrittivo
descripţie	descrizzione
descriptibilu	descrivibile
înscriere	inscrivere
înscripţie	inscrizione
prescriere	prescivere
prescriptu	prescritto
prescripţie	prescrizione
proscriere	proscrivere
proscrisu	proscritto
proscripţie	proscrizione
rescriere	riscrivere
rescripta	riscritto
rescripţie	riscrizione

STARE — STARE

stançâ	stanza
stantu	stante
stabilu	stabile
stabilire	stabilire
stabilimentu	stabilimento

stabilitate	stabilità
staulu	stallo
staulonu	stallone
staliu	stallio
stâruire	persistare
statornicu	constante
statornicie	costanza
statu	stato
staţie	stazione
staticâ	statica
staticu	statico
statistu	statista
statisticu	statistico
statisticâ	statistica
statuâ	statua
statuaru	statuario
statuarie	statuaria
statuire	statuire
staturâ	statura
statutu	statuto
constare (cu)	constare
constançâ	constanza
constituire	cestituire
constituţie	constituzione
constitutivu	constitutivo
constituentu	constituente
costare	costare
distare	distare
distançâ	distanza
înstare	instare
înstançâ	instanza
înstantu	instante
restare	restare (ri)
restaurare	ristorare
restauratoru	ristoratore

TEMPLU — TEMPLO

templum (lat.)

têmplaru	tempiario
templieru	tempiere
têmple	tempia
contêmplare	contemplare
contêmplâtor	contemplatore
contêmplâturâ	contemplamento
contêmplatu	contemplato
contêmplaţie	contemplazione
contêmplativu	contemplativo
comtêmplativâ	contemplativa
contêmplabilu	csntemplabile
întêmplare...	avvenire, accadere

intemplestus (lat.)

TIMPU — TEMPO

timporalu	temporale
timporalitate	temporalità
timporaneu	temporaneo
temperare	temperare
temperamentu	temperamento
temperantu	temperante
temperançâ	temperanza
temperatu	temperato
temperaţie	temperazione
temperatoru	temperatore
temperaturâ	temperatura
temperativu	temperativo
têmpestâ	tempesta
tempestosu	tempestoso
astêmperare	attêmperare

contêmperare	contemperare
contemperament	contempera-mento
contemperaţie	contemperazione
contimporan	contemporaneo
destêmpêrare	distemperare
destêmperançâ	distemperanza
destemperamentu	distempera-mento
estimporan	estemporaneo
estimporalu	estemporale
nestêmpêratu	intemperante
nestêmpêrançâ	intemperanza
restêmperare	ritemperare
rêstêmpire	tempesta
stêmpêrare	stemperare
sêtmpêratu	stemperato
stêmpêrançâ	stemperanza
stêmperamentu	stemperamento

Tindere	Tendere
tindâ	tenda
tendinçâ	tendenza
tindetâ	tendetta
tendinu	tendine
tendinosu	tendinoso
attindere	attendere
attindentu	attendente
attentivu	attentivo
attenţie	attenzione
attentatu	attentato
attentoriu	attentorio
contindere	contendere
contindentu	contendente
contendinçâ	contendenza
contindêtoru	contenditore
destindere	distendere
destindêturâ	distenditura
destinsu	distenso
destinsie	distensione
estindere	estendere
estinsu	estenso
estinsie	estensione
întindere . . .	intendere (lat.
pretindere	pretendere
pretindentu	pretendente
pretendinçâ	pretendenza
pretinsu	—
pretinsie	pretensione
protindere	protendere
retindere	ritendere
stindard	stendardo
stindardieru	stendardiere
stindalu	stendale

Tribbuire	Tribuere (lat. > tribus
tribunu	tribuno
tribunâ	tribuna
tribunalu	tribunale
tribunatu	tribunato
tribunescu	tribunesco
tributu	tributo
tributaru	tribario
attribuire	attribuire
attribuitu	attributo
attribuţie	(attribuzione)
contribuire	contribuire

contribuentu	contribuente
contribuitoru	contribuitore
contributu	contributo
contribuţie	contribuzione
contribulu	contribulis (lat.
destribuire	distribuire
destribuitoru	distribuitore
destribuţie	distribuzione
destributivu	distributivo
întribuire	intribuere (lat.
retribuire	retribuire
retribuţie	retribuzione

Trunchiu	Tronco
trunchiuleţu	tronconcello
trunchiare	troncare
trunchiatoru	troncatore
trunchiatu	troncato
trunchiaturâ	troncamento
trunculi	trunculi (lat.
trunculatu	truculatus —
destrunchiare...	distruncare (lat.
obtrunchiare	obtruncare —
pretrunchiare	praetruncare —

Turnare	Tornare (lat. ire
turnu	torno
turneare	torneare
turneu	torneo
turneamîntu	torneamento
turnaru	torniajo
atturniare	attorniare
atturneatu	attorneato
atturniament	attorniamento
conturnu	contorno
conturnare	contornare
deturnu	detour (fr.)
deturnare	distornare
înturnare	tornare
înturniare	intorneare
returnare	ritornare
returnatâ	ritornata
returnelu	ritornello
resturnare	sconvolgere
sturnare	stornare

Unu	Uno
unime	
unitate	inità
unicu	unico
uniu	unius (lat.
uniaţie	—
unire	unire
unitu	unito
unitivu	unitivo
unitoru	unitore
uniturâ	unimento
unanimu	unanime
unanimitate	unanimità
unicornu	unicorno
uniformu	uniforme
uniformâ	uniforma
uniformitate	uniformità
unigenu	unigeno
unicoloru	unicolorus (lat.
unicultoru	unicultor —
unijugu	unijugus —
unimanu	unimanus —
unimodu	unimodus —
uniolâ (o earbâ)	uniola —
univers	universo

universitate	università
universalu	universale
universalitate	universalità
universalizare	universalizzare
univirâ	univira (lat.
inviratu	univiratus —
uniocului	unioculus —
univocu	univocus —
adunare	adunare
adunâmîntu	adunamento
adunâtoru	adunatore
adunâturâ	—
adunançâ	adunanza
adunatâ	adunata
adunaţie	adunazione
adunabilu	—
desunire	disunire
desunie	disunione
întrunire	unificare
reunire	riunire
reunimentu	riunimento
reunie	reunione
VEDERE	VEDERE
vêḑu	vista
vedutâ	veduta
vêḑêtoru	veditore
vêḑêtoriu	(veditorio)
vedetâ	vedeta
viḑibilu	visibile
viḑibilitate	visibilità
viḑitâ	visita
viḑitare	visitare
viḑitatoru	visitatore
viḑitaţie	visitazione
viḑierâ	visiera

visu - -	visum (lat.
visie	visione
visionariu	visionario
visualu	visuale
visualitate	visualitas (lat.
vedenie	visione
veghiere	vegghiare
învedere	invidere (lat.
invidie	invidia
învêḑêtoru	invidiaore
invidiosu	invidioso
invidu	invido
invidiabilu	invidiabile
invidiare	invidiare
prevedere	prevedere
prevedinçâ	prevedenza
prevêḑêmêntu	prevedimento
prevêḑutu	previsto
previsie	previsione
revedere	rivedere
revêḑêmîntu	rivedimento
reviḑor	riveditore
reviḑitare	revisitare
reviḑitâ	rivisita
revistâ	rivista
revisie	revisione
provedere	prowedere
provêḑêmîntu	prowedimento
provêḑêtoru	proweditore
provêḑêtorie	proweditoria
provedinçâ	prowidenza
provedentu	prowidente
providu	prowido
proviḑu	proviso
proviḑare	prowisare

proviḑâtoru	prowisatore
proviḑie	prowisione
proviḑionare	prowisionare
proviḑoru	prowisore
strâvedere	stravedere
întrevedere	travedere
privedere (se)	
privire	guardare
preveghiere	sopravegghiare
VENIRE	VENIRE
viitoru	(venitore)
veniturâ	ventura, venimento
viitorime	posterita
venie	venia
venialu	veniale
venitu (1)	venuto
vîntu	vento
vîntulâ	ventola
vîntosu	ventoso
vîntositate	ventosità
vînturare	ventilare (lat.
vîntaraţie	ventulatio —
vînturaticu	
vînturâtoru	venturiere
vînturosu ∽	venturoso
vîntrâ	ventra
vîntratâ	ventrata
vîntralu	ventralis (lat.
ventriculaţie	ventriculatio —
ventriculosu	ventriculosus —
ventrificaţie	ventrificatio —
ventriflau	ventriflaus —

(1) Venitu, lepedând pe i, remâne ventu, scimbânduse e, in i, vîntu = vîntu.

ventriloquu	ventriloquus —
ventusâ	ventosa
ventusare	ventosare
ventigenu	ventigenus
awenire	awenire
aweniamentu	aweniamento
aweneticu veneticu	awenticcio
awîntare	awentare
awîntu	awentamento
	(elan fr.)
aweniturâ av-vênturâ	awentura
awînturieru	awenturiere
awînturosu	awenturoso
awînturatu	awenturato
awîntaiu	ventaglio
awîntatu	awentato
cuvenire	convenire
cuviinçâ	convenienza
covenibilu	convenevole
cuviosu ∽	conveniente
cuvîntu	parola
	(verbum, ratio lat.)
cuvîntare ∽	parlare
convenţie	convenzione
convênţionalu	convenzionale
convenţionare	convenzionare
invenţie	invenzione
inventare	inventare
inventariu	inventario
inventâtoru	inventatore
inventivu	inventivo
inventivâ	inventiva
devenire	divenire

desvenire	disvenire
evenimentu	evenimento
obvenire	obvenire (lat.
prevenire	prevenire
prevenitu	prevenuto
prevenţie	prevenzione
preventori	preventores (lat.
provenire	provenire
provenincâ	provenienza
provenitu	provento
revenire	revenire (lat.
revenitu	revenu (fr.
suwenire (îsi)	sowenirsi
suweninçâ	—
subvenţie	subvenzione
svîntare	sventare
rêsvîniturâ	sventura
resvînturatu	sventurato
supravenire	sopravenire
supraventurâ	sopravenuta
svenire	svenire
sveniturâ	
sventurâ	sventura
VÊRSARE	VERSARE
versabilu	versabilis (lat.
versabilitate	versabilità
vêrsâtura	versamento
versurâ	versura (lat.
versatilu	versatile
versatilitate	vrsatilità
vêrsatu	versato
versaţie	versatio (lat.
versu	verso
versetu	versetto
versie	versione
versificare	versificare
versificatoru	versificatore
versificaţie	versificazione
versicolonu	versicolonus (lat.
versiformu	versiformis —
versipelu	versipelle
adversâ	adversa (lat.
adversie	adversio —
adversarie	awersaria
adversariu	awersario
adversativu	awersativo
adversaţie	awersazione
adversitate	awersità
conversare	conversare
conversâ	conversa
conversabilu	conversabile
conversativu	conversativo
conversaţie	conversazione
conversevolu	conversevole
conversu	converso
conversie	conversione
diversare	diversare
diversificare	diversificare
diversu	diverso
diversie	diversione
diversoriu	diversorio
diversitate	diversità
inversie	inversione
inversurâ	inversura (lat.
revêrsare	riversare
reversabilu	riversibile
reversu	riverso
suwersare	subversare (lat.
sawersie	sowersione

SONETTO

d'Ippolito Pindemonte

Sul Sepolcro del Petarca in Arquà.

Quando rimbomberà l'ultima tromba,
Che i più chiusi sepolcri investe e sferra,
E ciascun volerà corvo o colomba
Nella gran valle a eterna pace o guera;

Primi udranno quel suon che andrà sotterra
E primi sbalzeran fuor della tomba,
I sacri Vati che più lieve terra
Copre, e a cui men d'umano i piedi impiomba.

Ma tu, tu sorgi della vinta pietra
Primo tra i primi in luminoso ammanto
Volando al ciel con la pudica cetra:

E nel bel Coro, che circonda il santo
Giudice sommo della valle all'etra,
Di tutti più divin suona il tuo canto.

(Traducţie literalâ)

Quând va resbumba ultima trumbâ
Quare quele maĭ închise morminte învéste şi desferrâ
Si fie-quare sburava, şi corbu şi columba
In valea quea mare la vecinica pace au durere,

Primi audi-vor quel sutterranu resunetu.
Si primi saita-vor afara din grôpa
Sacri Poeţi que prea uşôrâ ţêrinâĭ.
Copere, şi quâror puţin d'uman picierele împlumbâ.

Ma tu, tu te avvînţi din invinsa peatrâ
Primu între primi în luminôsa mantâ
Sburandu catre ceru cu pudica ta ceatrâ

Si 'n frumosul ceru que congiurâ pe sântul
Judeçu, vîrful valei catre aeru,
Din tôte mai divin suna-va al teu cântu.

LAMENTO AMOROSO

Anacreontica del Vittorelli.

Vedi che bianca luna,
Vedi che notte azzurra!
Un aura non susurra,
Non tremola uno st. l.

L'usignoletto solo
Va dalla siepe all'orno
E sospirando in torno
Chiama la sua fedel.

Elle, che il sente appena
Già vien di fronda in fronda
E par che gli risponda:
Non piangere; son quì

Che dolci affetti Irene!
Che gemiti son questi:
Ah! mai tu non sapesti
Rispondermi così!

(Traducţie liberâ)

Veḑi, dragâ qu'albâ lunâ,
Veḑi que nôpte seninâ,
O aurâ nu suspinâ,
Nu tremulâ o stea.

Privigâtorul singuru
Ici sbôrâ, ici se pune,
Suspinâ, doru'şi spune
Işi chiamâ sôça sa:

Dar ea tôta îl simte
Sburându din frundâ 'n frundâ,
Si par' qu'o sâĭ respundâ:
Nu plânge sûnt a ta.

Que dulci simţiri Ireno?
Que gemete de pace?
Dar vai! Irena tace!
Respunde'mi draga mea.

VISUL

(fragmentu)

O altrâ aurorâ în suffletu'mĭ lucesce,
Radâ necunoscutâ de alte lumi ḑiori;
Ochiĭ mi se deschide şi 'n ochiĭ meĭ zîmbesce
Dioa ḑilelor nôstre, veciĭ netrecâtori.

Veacurile, viaça 'mĭ ca nopţi se stecurarô,
Si 'ncovoiatu pe grôpâ'mĭ, o vêḑu quê s'a deschis,
Si'mi face locu printr'ênsa sê trecu peste hotarê:
E pôrta Vecĭnicieĭ, şi mê desteptu din vis.

Fruntea'mĭ albitâ tôta câtre pâmîntu se lasâ,
Braçele'mĭ reḑemate toiagul meu appasâ
Iar suffletu'mĭ se 'ntôrnâ şi catâ înapoi.

O ḑile!... au que nume voê vi se cuvine? —
Dar.. aţi trecut.... que trece mai mult el nu mai vine.
Era mai dinainte se ve întreb pe voi.

I. E.

il Sogno

(inversione litterale)

Un' altra aurora in alma mica luce;
Radio innoto di altri mondi alba;
Mi s'apron gli occhj, e ai miei occhj sorride
Il di dei nostri giorni, i secoli eterni.

I secoli, la mia vita al par delle notti scorrero.
Piegato sulla mia tomba, aperta già la vego,
E mi fa loco trapassar al di là dei confini
Del' Eternità è la porta.... ed eccomi d'al sogno destato.

Tutto bianco il mio fronte, inclinasi ver la terra
Appogiate le mie braccia, il mio bacolo appesano;
Ma l'animo mio velgesi e guarda in dietro.

O giorni! o qual nome a voi si deve?
Ma... già passate siete... e quel que passa non è più.
Era già ben d'avanti l'interrogar avoi.

Sfîrchitul pârtei I.